

อุดมธรรม
นำจิตสำนึกของสังคมไทย

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

กองทุน ธรรมะ ทำ ธรรมะ

ธรรมสถานหาดทรายแก้ว

ต.หัวเขา อ.สิงหนคร จ.สงขลา

อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย

© พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต)

ISBN 974-7890-06-2

พิมพ์ครั้งที่ ๔ - ตุลาคม ๒๕๓๗

- กองทุน ธรรมะ ทำ ธรรมะ
ธรรมสถานหาดทรายแก้ว ต.หัวเขา
อ.สิงหนคร จ.สงขลา

๕,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ บริษัท สหธรรมิก จำกัด

๕๔/๘-๙ ซอยเจริญสนิทวงศ์ ๑๒ ถนนเจริญสนิทวงศ์
แขวงท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐
โทร. ๔๑๒-๓๐๘๗, ๐๑-๙๒๓-๘๘๒๕ Fax ๔๑๒-๓๐๘๗

ถ้าจะมีคำถามว่าพระพุทธศาสนาสอนเรื่องอะไรบ้าง
ชาวพุทธต้องตอบตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ มีในพระบาลีว่า
ปุพฺเพ จาหิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ จ ทุกฺขเมว ปญฺญาเปมิ ทุกฺขสฺส จ นิโรธํ

แปลว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในกาลก่อนก็ดี ในบัดนี้ก็ดี
เราจะบัญญัติ(สอน) แต่เรื่องทุกข์ และความดับไม่เหลือแห่ง
(เหตุแห่ง)ทุกข์เท่านั้น เพราะเป็นปัญหาในชีวิตประจำวันของ
ทุกคน คำสอนของพระพุทธเจ้าจริงๆ นั้น พิจารณาดูอย่างน้อยมี
๓ ข้อเป็นเครื่องตรวจ คือ

๑. เรื่องที่ทรงสอนนั้น ต้องเป็นตัวปัญหาจริงๆ ในชีวิต
ประจำวัน โดยเฉพาะทุกข์อุปาทานทางจิต
๒. ต้องเห็นได้ด้วยตนเองจริงๆ (สันทิฎฐิโก)
๓. ต้องแก้ไขได้จริงๆ (อกาลิโก)

ถ้าชาวพุทธถือหลักตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนไว้ดีแล้ว
เมื่อลงมือปฏิบัติตามแล้ว ความทุกข์ (โดยเฉพาะทุกข์อุปาทาน
ทางจิต) จะลดลงๆ ทันทที และหมดไปในที่สุด เช่นเดียวกับพระ

อนุโมทนา

พุทธองค์ที่ทรงหมดทุกข์อุปาทานทางจิตได้เมื่ออายุ ๓๕ พรรษา
ที่ได้ต้นโพธิ์ เรียกว่านิพพาน คือดับทุกข์อุปาทานไม่เกิดอีกต่อไป
ส่วนทุกข์ทางร่างกายของพระองค์นั้น หมดเมื่ออายุ ๘๐ พรรษา

ฉะนั้น หลักธรรมที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎก
(ป. อ. ปยุตฺโต) ถ่ายทอดออกมาเป็นหนังสือเล่มนี้ จึงเป็นเครื่องมือ
มีอย่างดียิ่งในการศึกษาและปฏิบัติเพื่อดับเหตุแห่งทุกข์ให้หมดไป
ขอขอบคุณพระธรรมที่มีอยู่ในท่านเจ้าคุณอาจารย์พระ
ธรรมปิฎก ที่อนุญาตให้พิมพ์บทปาฐกถาธรรมของท่าน เพื่อ
เป็นประโยชน์แก่พุทธบริษัท จะได้ช่วยกันสืบอายุพระพุทธ
ศาสนาให้ยั่งยืนต่อไป

กองทุน ธรรมะ ทำ ธรรมะ
ธรรมสถานหาดทรายแก้ว
ต.หัวเขา อ.สิงหนคร
จ.สงขลา 90280

พระมหาประทีป อุดตมปญฺโญ
๑๕ กันยายน ๒๕๓๗

พระมหาประทีป อุดตมปญฺโญ ในนามกองทุน ธรรมะ ทำ
ธรรมะ ธรรมสถานหาดทรายแก้ว ต.หัวเขา อ.สิงหนคร จ.สงขลา
มีกุศลฉันทะในการบำเพ็ญธรรมทานด้วยการพิมพ์หนังสือธรรม
เผยแพร่เพื่อเสริมสร้างประโยชน์สุขที่เป็นแก่นสารแก่ชีวิตและสังคม
ได้ติดต่อแจ้งความประสงค์ขออนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง “อุดมธรรม
นำจิตสำนึกของสังคมไทย” ผู้เรียบเรียงขออนุโมทนาตามกุศล
เจตนาด้วยความเต็มใจ

หนังสือเรื่อง “อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย” นี้เป็น
คำบรรยายพิเศษ ในการประชุมสัมมนาเรื่อง “จิตสำนึกของชาว
พุทธเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ”
จัดโดยสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยฯ ร่วมกับพุทธ
สมาคมแห่งประเทศไทยฯ และสภายูวพุทธิกสมาคมแห่งชาติฯ
ที่โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพฯ ๑ กันยายน ๒๕๓๗ ชื่อเรื่อง
เดิมตามอาราธนาว่า “พุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำ
ชาติไทย” แต่ในการพิมพ์เผยแพร่ได้เปลี่ยนชื่อเรื่องใหม่ เพื่อให้
ตรงกับเนื้อหายิ่งขึ้น

ขออนุโมทนาพระมหาประทีป อุดตมปญฺโญ ที่ได้มี
อุตสาหะวิริยะในการบำเพ็ญธรรมทาน ซึ่งเป็นการช่วยกันเผย
แพร่สัมมาทศนะให้ขยายกว้างขวางออกไป อันจะเป็นรากฐาน
แห่งสัมมาปฏิบัติที่นำไปสู่สันติสุขอันแท้จริง ขอคุณจริยาที่ได้
ร่วมกันบำเพ็ญนี้ จงเป็นปัจจัยส่งเสริมเพิ่มพูนธรรมโพบูลย์ และ
ประโยชน์สุขของมหาชน ตลอดกาลนาน

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

๒๐ ตุลาคม ๒๕๓๗

สารบัญ

อุดมธรรม นำจิตสำนึกของสังคมไทย	๑
คิดให้ชัด ถ้าจะบัญญัติให้พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติ	๒
สังคมไทย ไลน์ตกต่ำถึงเพียงนี้ จะเอาวิธีของฝรั่งมาใช้	๘
ก็เจาะจับเอาของจริงมาไม่ได้ ดูของเขาก็ไม่เอาให้ชัด	๑๔
มองของเราก็เมินจนพรวดมัว มองแคบ คิดใกล้ ใฝ่ต่ำ	๒๑
เพราะคิดแต่จะตามเขา จิตของเราจึงตกต่ำลง	๒๗
เลิกเสียที ความสับสนพรวดมัว และความขลาดกลัวที่เหลวไหล	
แน่วแน่ ชัดเจน มั่นใจ คือทางออกอันเดียวของสังคมไทย	๓๕
สังคมไทย เลื่อนลอยกันต่อไป หรือเด็ดเดี่ยวด้วยจิตสำนึกที่จะแก้ไข	๔๒

อุดมธรรม

นำจิตสำนึกของสังคมไทย*

ขอเจริญพร ท่านนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ผู้เป็นประธานในที่ประชุม ท่านผู้นำชาวพุทธ ผู้รับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนา และประโยชน์สุขของสังคมไทย ทุกท่าน

วันนี้ เป็นวันที่น่าปลื้มใจที่มีผู้นำชาวพุทธจำนวนมากมาประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน การที่ผู้นำชาวพุทธจะมีความพร้อมเพรียงกันอย่างนี้ นับว่าเป็นโอกาสที่หายากนัก ในตอนเริ่มต้น ขณะฟังท่านผู้แนะนำ อาตมภาพก็เลยถือโอกาสมองกวาดสายตาไปดูทั่วๆ แล้วก็รู้สึกว่าการ

* คำบรรยายพิเศษ ในการประชุมสัมมนาเรื่อง “จิตสำนึกของชาวพุทธเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ” จัดโดยสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยฯ ร่วมกับพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ และสภายูวพุทธิกสมาคมแห่งชาติที่โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพฯ ๑ กันยายน ๒๕๓๗ ชื่อเรื่องเดิมตามอาราธนาว่า “พุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย” แต่ในการพิมพ์เผยแพร่ได้เปลี่ยนชื่อเรื่องใหม่ เพื่อให้ตรงกับเนื้อหามากขึ้น

ประชุมนี้เป็นครั้งที่มิผู้มาร่วมประชุมคับคั่งเป็นพิเศษ เรียกว่าเต็มทีเดียว

เพราะฉะนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าอนุโมทนา ที่ว่าเมื่อมีกิจกรรมของส่วนรวมเกิดขึ้น ชาวพุทธยังมีความสนใจ และเอาใจใส่จริงจัง ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามหลักอภิธานียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม เมื่อมีกิจส่วนรวมเกิดขึ้น และมีการประชุม ถ้าชาวพุทธมาพร้อมเพรียงกันประชุม ก็เป็นนิมิตหมายแห่งความเจริญอกงาม

สำหรับวันนี้ อาตมภาพได้รับนิมนต์มาให้พูดเรื่อง “พระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย” พังดูจากท่านผู้แนะนำ ก็เลยได้ทราบว่า ที่นิมนต์มาก็เพราะไปโยงกับหนังสือที่อาตมภาพได้เขียนไว้เล่มหนึ่ง ซึ่งมีชื่อว่า พระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ

คิดให้ชัด ถ้าจะบัญญัติให้พระพุทธศาสนา

เป็นศาสนาประจำชาติ

แต่ตอนแรกนี้อาตมภาพจะต้องขอทำความเข้าใจกับที่ประชุมก่อนว่า ตัวอาตมภาพเองนั้นไม่ได้มาเพื่อจะร่วมรณรงค์ในเรื่องนี้ และว่าที่จริงในการรณรงค์นี้ อาตมภาพก็

ไม่ได้สนใจ ทำไมจึงพูดอย่างนั้น อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจกันต่อไป อาตมภาพไม่สนใจในแง่ของการรณรงค์ แต่สนใจในแง่เป็นห่วง คือเป็นห่วงเรื่องของการรณรงค์นั้น อีกทีหนึ่ง ความสนใจในแง่ที่เป็นห่วงนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งอาจจะเป็นเหตุผลที่ทำให้เราต้องมาพูดกันด้วย

เมื่อทางผู้จัดไปนิมนต์อาตมภาพมาพูด อาตมภาพก็บอกว่า อาตมภาพเป็นกลางนะในเรื่องนี้ ใหม่ๆ ที่บอกว่าเป็นกลาง ก็ยังจะให้มาพูดอีก เพราะฉะนั้นก็ต้องรู้กันก่อนว่าตัวอาตมภาพเองไม่ได้ร่วมรณรงค์ด้วย

อาตมภาพคิดว่าพระก็ทำหน้าที่สอนธรรมะไป จะเอาอย่างไรก็เป็นเรื่องของประชาชน ฉันทำหน้าที่แต่สอนพุทธศาสนา ถ้าประชาชนเห็นคุณค่า ประชาชนก็ใช้ปัญญาพิจารณาทำกันไปตามเหตุตามผล ซึ่งเป็นเรื่องของการใช้ปัญญา ว่าเราจะเห็นคุณค่าอย่างไร ฉะนั้น จะต้องพูดกันถึงเรื่องนี้ทำนองเป็นจุดยืนไว้เสียก่อน

ที่อาตมภาพบอกว่า ไม่ได้สนใจในตัวการรณรงค์ แต่สนใจในแง่ที่เป็นห่วง ทำไมจึงเป็นห่วง ก็เพราะว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ที่เราเคารพนับถือ แล้วก็เกี่ยวกับประโยชน์สุขของส่วนรวม ถ้าทำดีก็ดีไป ถ้าทำไม่ดีก็อาจจะเกิดผลเสียได้มาก ฉะนั้นเราจึงต้องระวังทั้งในแง่

บวกและแง่ลบ โดยเฉพาะถ้าทำแล้วเกิดผลเสียหายก็เป็นอันตราย เพราะฉะนั้น ถ้าจะต้องทำ หรือเมื่อมีการกระทำแล้วก็ต้องทำให้ได้ผลดี อันนี้เป็นจุดที่จะต้องระลึกระหนักไว้ตั้งแต่ต้น

ที่อาตมภาพเป็นห่วง เบื้องต้นก็คือว่า เวลาที่มีความรู้สึก ว่า ชาวพุทธไม่ค่อยมีความเข้มแข็ง รวมตัวกันไม่ค่อยติด คือไม่มีการรวมตัวกันอย่างจริงจังเท่าที่ควร ความมีใจร่วมกัน และร่วมมือร่วมงานกัน รู้สึกว่ามีความข้อย่อนมาก เพราะฉะนั้น ถ้าทำไม่ดี ก็จะกลายเป็นการแสดงความอ่อนแอให้ปรากฏ เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญขึ้น แทนที่จะมีความเข้มแข็ง กลับแสดงความอ่อนแอ ถ้าอย่างนั้นก็เป็นการเสียหาย

อีกประการหนึ่ง เมื่อกี้พูดในแง่ที่ว่า อาจจะไม่สำเร็จ เพราะอ่อนแอ แต่ที่นี้ ถ้าสำเร็จ แต่ไม่พร้อมจริง ก็อาจจะทำให้เกิดความอ่อนแอได้อีก ความอ่อนแอนี้จะมาในรูปแบบ ลักษณะ ๒ อย่าง

ประการแรก เมื่อสำเร็จขึ้นมา คือมีการบัญญัติขึ้นมา ในรัฐธรรมนูญ ก็จะมีชาวพุทธด้วยกันเองที่เห็นด้วย กับไม่เห็นด้วย แล้วที่นี้ทั้งๆ ที่ประกาศเป็นศาสนาประจำชาติแล้ว ชาวพุทธก็กลับมีความไม่พร้อมเพรียงกัน เพราะมีความไม่ร่วมใจกันในทิวฐิความคิดเห็น คือไปกังขาข้องใจกันและกัน

ในเรื่องที่ไปกำหนดในรัฐธรรมนูญอย่างนั้น ถ้าอย่างนี้ก็จะเป็นเกิดความอ่อนแอประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง หนทางที่จะอ่อนแอก็คือ จะเกิดความดีใจแล้วหลง แล้วก็ทำให้เกิดความประมาท คือมัวแต่ดีใจ หรือเพลินไปว่าพระพุทธศาสนาของเรานี้ได้เป็นศาสนาประจำชาติแล้ว มีชื่ออยู่ในรัฐธรรมนูญแล้ว ต่อจากนั้นก็เลยสบาย ไม่ต้องทำอะไรแล้ว ก็เป็นทางของความประมาท เวลาที่ประมาทอย่างหนักกันอยู่แล้ว ถ้าทำไม่ดี พอสำเร็จขึ้นมา ก็จะยิ่งประมาทกันใหญ่

เพราะฉะนั้น เรื่องนี้จะต้องคิดให้รอบคอบ และถ้าจะทำได้ก็ต้องทำให้ได้ผลดี อย่าให้เกิดผลเสีย อย่างน้อย ถ้าทำสำเร็จ ก็อย่ามัวมาเถียงกันย่อนหลัง ไหนๆ ก็เป็นอย่างนั้นแล้ว ก็ให้ยอมรับความจริงทั่วกัน แล้วคิดต่อไปข้างหน้าว่าจะใช้สิ่งที่มีที่เป็นนั้นให้เป็นทางทำสิ่งที่ดีที่เป็นประโยชน์ต่อไปอย่างไร หรือถ้ามันไม่สำเร็จ ก็ไม่ต้องไปเสียใจ เอาจมั้นเป็นข้อเตือนใจและปลุกใจให้มีความเข้มแข็ง เช่น เอาจมั้นเป็นข้อปรารถนาที่จะทำให้ชาวพุทธร่วมแรงร่วมใจ และร่วมมือร่วมงานกันให้แข็งขันจริงจังกยิ่งขึ้น รวมความว่า จะเป็นอย่างไร หรือจะมาทำไหน ก็ใช้มันให้เป็นประโยชน์ให้ได้

นอกจากนั้น ผู้ที่จะทำ ก็อย่าคิดแค่ให้สำเร็จ จะไปคิด

คำว่า จะต้องมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติ และถ้าได้สำเร็จอย่างนั้นแล้ว ก็จะมี สมใจที่คิดมา ถ้าคิดเพียงแค่นี้ ก็แทบไม่มีความหมายอะไร ถ้าทำก็ต้องมีความชัดเจนอย่างน้อย ๒ อย่าง คือ

ข้อหนึ่ง มองเห็นชัดเจนว่า ประโยชน์อะไรบ้างที่พระพุทธ ศาสนาจะได้รับการมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญว่าพระพุทธ ศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

ข้อสอง เมื่อได้กำหนดหรือบัญญัติอย่างนั้นแล้ว เราจะใช้ มันเป็นฐานที่จะทำอะไรต่อไป คงต้องเห็นว่า สิ่งที่จะทำต่อ ไปนั้นแหละสำคัญยิ่งกว่าการได้บัญญัติอย่างนั้นเสียอีก และเป็นตัวที่จะทำให้การบัญญัตินั้นเกิดมีคุณค่าและมีความหมาย

โดยเฉพาะที่สำคัญก็คือ ตามหลักการของพระพุทธ ศาสนานั้น พระพุทธศาสนามิใช่มีเพื่อตัวมันเอง คือพระพุทธ ศาสนามิใช่มีเพื่อตัวพระพุทธศาสนา แต่พระพุทธ ศาสนานั้นมีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน อันนี้เป็นหลัก การสำคัญของพระพุทธศาสนา

เมื่อพระพุทธเจ้าส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาตั้ง แต่รุ่นที่ ๑ พระองค์ก็ได้ประกาศหลักการนี้ไว้อย่างชัดเจนว่า ให้พระสงฆ์ไปประกาศพระศาสนา ไปประกาศพรหมจริยะ

เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก

เมื่อพระอรหันตเถระทั้งหลายจะทำการสังคายนา ก็ได้ แสดงวัตถุประสงค์ตามหลักการนี้ไว้ว่า สังคายนาเพื่อให้ พรหมจริยะ คือพระศาสนานี้ดำรงอยู่ยั่งยืนนาน เพื่อ ประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก

เป็นอันว่าพระพุทธศาสนามีอยู่มิใช่เพื่อตัวเอง แต่มีเพื่อ ประโยชน์สุขแก่ประชาชนหรือเพื่อมวลมนุษยชาติเพราะฉะนั้น ประโยชน์สุขของสังคมจึงเป็นเป้าหมายสำคัญ ถ้าเราจะให้ บัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เราจะต้องมี ความคิดที่ชัดว่า เมื่อบัญญัติแล้ว การบัญญัตินี้จะมี ประโยชน์ในการช่วยแก้ปัญหาสังคม และสร้างสรรค์ ประโยชน์สุขแก่ประชาชนได้ดีขึ้นอย่างไรบ้าง ไม่ใช่เป็นเพียง แต่ดีใจว่า ให้พระพุทธศาสนาได้มีชื่อเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ต้องมองว่า การบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ประจำชาตินั้น จะช่วยให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน ช่วย แก้ปัญหาสังคมได้ดียิ่งขึ้น ถ้าอย่างนี้ จึงจะสมกับหลักการ ของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

พูดอีกอย่างหนึ่งว่า ถ้าเราบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็น ศาสนาประจำชาติแล้ว สังคมไทยจะได้อะไรบ้าง หรือว่า ประเทศไทยจะได้อะไรจากบัญญัตินี้ และยิ่งกว่านั้น อาตมา

ไม่ยากให้มองแคบแค่นี้ เราควรจะมองกว้างยิ่งกว่านั้นอีก คือ นอกจากว่าจะช่วยให้สังคมไทยแก้ปัญหาของตัวเองได้อย่างไร หรือจะได้ประโยชน์อะไรแล้ว พระพุทธศาสนาจะช่วยอำนวยความสะดวกอะไรแก่ชาวโลกได้บ้าง ชาวโลกจะได้อะไรจากการบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญของประเทศไทย ถ้าเราคิดได้ และมองเห็นชัดเจนถึงขั้นนี้ ก็น่าพึงพอใจ

สังคมไทย โฉนดตกต่ำถึงเพียงนี้

เวลานี้เรารู้กันอยู่แล้วว่า สังคมมนุษย์ทั้งหมด รวมทั้งสังคมไทยของเราด้วย มีปัญหามากมายเพียงไร โลกได้พัฒนาไปอย่างก้าวไกล แต่เจริญเพียงในทางวัตถุ และเมื่อเจริญกันไปมากมายอย่างนี้แล้ว ความเสื่อมโทรมก็ได้ปรากฏขึ้นอย่างมากมายกว้างขวางทั่วทั้งโลก ประเทศที่พัฒนาแล้ว แทนที่จะพ้นจากปัญหา ก็กลับมีปัญหาอีกด้านหนึ่งเพิ่มขึ้นมากมาย และปัญหานี้ก็มีทั้งด้านชีวิตของมนุษย์เอง ด้านสังคม และด้านธรรมชาติแวดล้อม

เวลานี้เรากำลังพูดกันมากถึงปัญหาธรรมชาติแวดล้อมว่า ธรรมชาติเสื่อมโทรม ทรัพยากรธรรมชาติหมดเปลืองไป

สิ่งแวดล้อมเสีย อากาศเสีย ดินเสีย น้ำเสีย และมีภัยอันตรายต่างๆ มากมาย ที่กำลังรุมล้อมเข้ามา จากการศึกษาธรรมชาติเสื่อมโทรมนั้น โดยเฉพาะสำหรับคนในกรุงเทพฯ นี้ก็เห็นได้ชัดในเรื่องอากาศเสีย ว่ามีพิษมีภัยอันตรายอย่างไรบ้าง การเดินทาง การที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพ ก็ติดขัด อึดอัดไม่สบาย ชีวิตก็ไม่ปลอดภัย เพราะเมื่อธรรมชาติแวดล้อมเสีย ก็ส่งผลมาถึงแม้แต่อาหารการกิน ซึ่งอาจจะมีสารเคมีเจือปน มีการปรุงสรร แต่งรส แต่งสี อะไรต่างๆ ด้วยจิตใจที่โลกเห็นแก่ผลประโยชน์ แล้วส่งผลร้ายมาเป็นพิษเป็นภัยแก่ชีวิตของเพื่อนมนุษย์

ชีวิตมนุษย์ที่อยู่ในความเจริญใช้ว่าจะมีความสุขกันจริงทางกายสุขภาพก็เสื่อมโทรม โรคภัยไข้เจ็บบางอย่างรักษาได้จริง แต่เดี๋ยวนี้โรคภัยไข้เจ็บบางอย่างกลับมีอันตรายรุนแรงยิ่งขึ้น แถมยังเกิดมีโรคแห่งความเจริญ หรือโรคแห่งอารยธรรมขึ้นมาอีก เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันจุกในเส้นเลือด โรคจำพวกนี้ซึ่งไม่ค่อยมีในยุคสมัยก่อน กลับมาปรากฏมากในยุคปัจจุบัน จนมาถึงโรคเอดส์ซึ่งกำลังคุกคามต่อสวัสดิภาพของประชาชนทั่วโลก

ยิ่งกว่านั้น คนที่อยู่ในสภาพสังคมอย่างนี้ ก็ปรากฏว่ามีจิตใจที่คับแคบ มีปัญหาจิตใจ มีโรคจิตมาก มีการฆ่าตัว

ตายมาก คนจำนวนมากหาทางออกทางจิตใจให้ตัวเองไม่ได้ ก็ไประบายทุกข์แก่สังคม ไปออกในทางยาเสพติด ก่ออาชญากรรม มีการฆ่ากันตายมาก ปัญหาสังคมต่างๆ เหล่านี้รุมล้อมหลุมมนุษย์ทั่วไปหมด ทัวทั้งโลกขณะนี้กำลังประสบกับปัญหาอย่างนี้ จนถึงกับพูดกันว่า มนุษยชาตินี้จะต้องพินาศหรือไม่ อารยธรรมของมนุษย์จะถึงจุดอวสานหรืออย่างไร

ท่ามกลางความเสื่อมโทรมต่างๆ และปัญหาที่ระดมรุมล้อมทั่วโลกนั้น ก็ปรากฏว่า สังคมไทยของเรานี้ก็กลับมาเด่นเป็นพิเศษในเรื่องความเสื่อมโทรมเหล่านี้ มีปัญหาขึ้นหน้าขึ้นตากว่าประเทศทั้งหลายในโลก ไม่ว่าจะพูดถึงปัญหาอะไรก็ตามในโลกยุคปัจจุบันนี้ ที่ถือว่าเป็นความเลวร้ายประเทศไทยจะมีชื่อเด่นมากในเรื่องที่เลวร้ายเหล่านั้น เวลาเขาประกาศข่าววิทยุ หรือมีบทความในวิทยุต่างประเทศ พอพูดถึงโรคเอดส์ ก็จะมีชื่อประเทศไทยขึ้นมา และมักจะขึ้นนำเขาด้วย เวลาพูดถึงปัญหาโสเภณี ชื่อประเทศไทยก็ขึ้นมาเด่น จนกระทั่งเขายกเอาเป็นตัวอย่าง สำหรับบรรยายปัญหา หรือในเรื่องยาเสพติด ประเทศไทยก็มีชื่อดัง ทั้งในเรื่องที่เป็นแหล่งผลิต ทั้งในแง่ที่เป็นผู้ลักลอบนำยาเสพติดเข้าประเทศอื่น มีขบวนการค้ายาเสพติด การฆ่ากันตายก็มี

สถิติสูง จราจรที่ติดขัดมากที่สุดประเทศหนึ่ง อากาศเสียก็มากกว่าประเทศอื่นส่วนมาก ปากก็จะหมด ทั้งหมดนี้ไทยก็เข้าไปอยู่ในรายชื่อในฐานะเป็นประเทศที่มักจะเป็นผู้นำ

จนกระทั่งแม้แต่ในครอบครัว พ่อแม่ก็ขายลูกสาวไปเป็นโสเภณี ซึ่งเป็นความเสื่อมโทรมชนิดที่ประเทศไทยไม่น่าจะเป็นไป แต่ก็ได้ไปเป็นผู้นำอันดับสูงๆ ในเรื่องของความเลวร้าย และปัญหาที่ไม่ดีเหล่านั้น

แม้แต่เมื่อเช้าวานนี้เอง คือวันที่ ๓๑ สิงหาคม วันสุดท้ายของเดือน พอได้ฟังวิทยุ Voice of America หรือเสียงอเมริกา (V.O.A.) ออกอากาศบทความเรื่อง Sex Trade คือการค้าขายทางเพศ หรือค่างาม ก็ขึ้นชื่อประเทศไทยเด่น แต่เรื่องประเทศไทยมาพูด ว่าประเทศไทยมีการขายเด็กไปเป็นโสเภณี สวมมากอายุต่ำกว่า ๑๘ เป็นศูนย์กลางการค้าโสเภณี เด็กหญิงพม่าเข้ามาในไทยปีละไม่ต่ำกว่าหมื่นอะไรต่างๆ เหล่านี้ นี่ขนาดเมื่อวานนี้เอง ใหม่ๆ สดๆ ชื่อเสียงไทยเสียขนาดไหน

หวนนึกไปถึงปีที่แล้ว ที่คนไทยเราตื่นตื่นกับข่าวหนังสือพิมพ์ที่ลงกัน แล้วคนไทยก็ตาฝรั่งกันเป็นการใหญ่ คือการที่ Dictionary ของ Longman ได้ลงคำจำกัดความ Bangkok ว่าเป็นเมืองที่มีโสเภณีมาก หรือจะเป็นคำว่า Thai-

land อาตมาก็จำไม่แม่น คนไทยเราโกรธแค้น ค่าฝรั่งเป็นการใหญ่ แล้วยิ่งดิ้นรน ต่อสู้ ทรนรงค์ ให้เขาแก้ไข อย่างน้อยก็ให้เขาถอนหนังสือนี้ออกไปจากตลาดในเมืองไทย ก็ว่ากันอยู่นาน

แต่เท่าที่มองดูก็วุ่นกันแต่ในเรื่องของการที่จะไปแต่ไปว่าเขา แล้วยิ่งไม่ค่อยสำรวจมองดูตัวเอง และไม่คิดว่าเราจะใช้ประโยชน์จากการที่เขาว่านี่อย่างไรบ้าง เราน่าจะคิดหาทางถือเอาประโยชน์ให้ได้ว่า เออ เราจะปรับปรุงภาพของประเทศไทยในสายตาของชาวโลกอย่างไร การที่เขาว่าอย่างนั้นก็แสดงว่า ภาพของประเทศของเราในสายตาของสังคมโลกนั้นมันไม่ดีแล้ว นี่เราได้แต่มัวไปกระทบกระทั่งใจ แล้วก็ไปโกรธไปตาเขาอยู่นั่นแหละ แทนที่จะเอาทั้งสองอย่างก็คือ จะต้องหันมาดูตัวเอง พิจารณาตัวเอง แล้วก็ปรับปรุงแก้ไข ไม่ให้ภาพนี้ปรากฏขึ้น

แม้แต่การที่ไปโกรธเขานั้น ก็ปรากฏเป็นไปพักเดียวเสร็จแล้วไม่นานก็หายเงียบไป ไม่ได้เอาจริงเอาจังสักอย่าง จะแก้ไขสังคมก็ไม่มี

หลังจากที่เงียบกันไปอาตมภาพได้ลองพูดดูบ้าง เพราะที่จริง เรื่องอย่างนี้ไม่ได้มีเฉพาะใน Longman's Dic-

tionary เท่านั้นหรอก ใน Oxford Illustrated Encyclopaedia คือสารานุกรมของ Oxford ซึ่งมีภาพสี่ประกอบ ก็ลงอย่างนี้คือในหัวข้อ prostitution เรื่องโสเภณี เขาลงประเทศไทยเป็นตัวอย่างสำหรับบรรยายเรื่อง ลงเสียเด่นเลย แล้วแกมยังลงภาพผู้หญิงอะไร ที่กำลังเดินอยู่ในบาร์ที่พัฒนพงศ์ด้วย แล้วก็มีการบรรยายใต้ภาพ บอกว่าในเมืองไทยนี้ ผู้หญิงจนๆ ต้องมาเข้าสู่อาชีพโสเภณีมากมาย แล้วก็ได้เงินรายได้มากกว่าอาชีพอื่น เช่น มากกว่าการก่อสร้างเป็นต้น ถึงสิบเท่าตัว พอพูดในตอนหลังเขาซากันไปแล้ว เขาไม่สนใจแล้ว เอทำไมเป็นอย่างนี้ ทำไมเราสนใจไม่จริงจังเหมือนไฟไหม้ฟ้าผ่าอาตมภาพพูดขึ้นมาตอนนั้นเขาเฉยๆ แล้ว เพราะว่าได้แสดงความโกรธกันแล้วไม่ต้องทำอะไรอีกก็หายสบาย ก็เลยเงียบกันไปหมด

อันนี้ก็เป็นเรื่องที่น่าพิจารณา สังคมไทยของเราเป็นอย่างไร เวลานี้วิหุฬารังลองฟังเถิด ถ้าพูดถึงเรื่องเสียๆ หายๆ ชื่อของประเทศไทยจะขึ้นมาเรื่อยๆ ซึ่งเราจะต้องวิเคราะห์อย่างที่ว่าอาตมาถามเมื่อก็ ว่ามันเป็นเป็นอย่างนี้เพราะอะไร

เมื่อดูกันไป สังคมไทยเวลานี้น่าจะเป็นสังคมที่มีความสับสน คนไทยมีความพว้า ไม่ค่อยมีหลักยึดที่ชัดเจนแต่ละคนๆ ก็ยุ่งอยู่กับการหาผลประโยชน์ใส่ตัว ไม่คิดคำนึง

ถึงปัญหาของส่วนรวม ไม่คิดสร้างสรรค์สังคมกันอย่างจริงจัง ใจที่จะร่วมกันคิดสร้างสรรค์สังคมให้ก้าวสูงขึ้นไปสู่ความดีงามอะไรต่างๆ นี้ไม่ค่อยมี แต่ละคนก็คิดว่าตัวเองจะได้อะไรต่อไป ก็คิดกันไปแต่อย่างนี้

จะเอาวิธีของฝรั่งมาใช้ ก็เจาะจับเอาของจริงมาไม่ได้

แม้แต่ในการที่คิดจะสร้างสรรค์ความเจริญให้ประเทศพัฒนาทางวัตถุนั้น เราก็คิดว่าเรานี้สร้างความเจริญแบบตะวันตก เราแสดงออกจนกระทั่งเห็นกันชัดเจนว่า เรามีค่านิยมที่ตามวัฒนธรรมตะวันตก แต่พอเอาเข้าจริงแม้แต่เรื่องวัฒนธรรมตะวันตกนั้นเราก็ไม่รู้จริง เราไม่มีความเข้าใจจริง แม้แต่วัฒนธรรมตะวันตกที่เราไปนิยมนั้นด้วย แล้วอย่างนี้เราจะมีอะไรชัดเจนกับตัวเองบ้าง ตัวเองก็ไม่รู้จัก เรื่องของเขาที่ตัวไปตามก็ไม่รู้จัก

เวลาจะรับอะไรก็รับเอาแต่รูปแบบ ขาดอุดมการณ์ ขาดความเข้าใจในเนื้อหาสาระ เช่น วิธีการประชุม เราก็รับเอาแบบสังคมตะวันตกมา แต่เวลาประชุมกันเข้า เราจะเห็นว่าคนไทยประชุมกับฝรั่งประชุมไม่เหมือนกัน ในการประชุมพิจารณาปัญหาต่างๆ ของฝรั่งนั้น เขาอาจจะเถียงกันอย่าง

หน้าดำหน้าแดง แต่เสร็จแล้ว เขาก็ยังคงอยู่ในแนวของการประชุมเพื่อวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมาย แต่การประชุมของคนไทยนี้มีปัญหา มาก เราจะออกนอกเรื่อง จะมาสู่เรื่องส่วนตัว และจะทะเลาะกัน แล้วก็กลายมาเป็นเรื่องของการโกรธแค้นส่วนตัวไป ทำไมเป็นอย่างนี้ เราเคยวิเคราะห์ไหม

รูปแบบการประชุมเรานำมา แต่สิ่งที่นำมาไม่ได้ หรือมองไม่เห็น คือส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระ เนื้อหาสาระสำคัญ อย่างหนึ่งซึ่งเป็นตัวแกนก็คือคุณค่าในจิตใจ ได้แก่สภาพจิตที่จะดำเนินการประชุมอย่างนั้นยังไม่มี สภาพจิตอย่างไร คือภาวะจิตใจที่ไปปรารถนาต่อสิ่งที่เรียกว่าเป็นอุดมธรรม หรืออุดมการณ์

ในการประชุมที่จะดำเนินไปด้วยดีนั้น ทุกคนจะต้องมีความใฝ่ปรารถนาในจุดมุ่งหมายที่สูงสุดอะไรอย่างหนึ่ง คือต้องการเข้าถึงสิ่งนั้น ถ้าคนเรามีความใฝ่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สูงสุดแล้ว ใจไปใฝ่รวมในที่เดียวกัน เมื่อทุกคนมุ่งสิ่งนั้นแล้ว สิ่งที่เป็นจุดมุ่งหมายนั้นจะมีความสำคัญเหนือตัวตนของแต่ละคน จนกระทั่งแต่ละคนนี้ยอมได้เพื่อเห็นแก่สิ่งนั้น

ธรรมตามมนุษย์ปฤชชนทุกคน ไม่ว่าฝรั่งว่าไทยว่าแขกว่าจีน แต่ละคนก็มีความยึดถือในเรื่องตัวตนทั้งนั้น ไม่อยากจะมีอะไรมากกระทบกระทั่งตัวตน เมื่อกระทบกระทั่งตัวตนก็มี

ความรู้สึกโกรธ มีความไม่พอใจ มีความเศร้าเสียใจ เป็นธรรมดา แต่ในสังคมที่เขามีสาระของการประชุมอยู่ มีความไฝปรารถนาในสิ่งที่ดีงามสูงสุด สิ่งดีงามสูงสุดที่ทุกคนไฝปรารถนานั้นมันจะเป็นตัวสยบอึดตาของแต่ละคนได้ คือทุกคนเมื่อมุ่งหมายสิ่งที่สูงสุดอันนั้นแล้ว เมื่อยังไม่ถึงก็ไม่ยอมหยุด ใจก็จะมุ่งไปยังสิ่งนั้นอย่างเดียว แม้ตัวตนจะถูกกระทบกระทั่งก็เอาแหละ ก็ยอมได้ แม้จะเสียใจก็ต้องยอม เพราะว่าใจของเรานี้มุ่งไปสู่สิ่งที่สำคัญเหนือกว่าและซึ่งเป็นสิ่งเดียวกันสำหรับทุกคน

แต่ถ้าสิ่งที่มุ่งหมายแท้จริง ซึ่งสำคัญเหนือกว่าตัวตนและความไฝในตัวธรรมที่เป็นอุดมการณ์เป็นตัวหลักนี้ไม่มีแล้ว ตัวตนของแต่ละคนก็จะเด่นขึ้นมา เพราะฉะนั้น มันก็ต้องปะทะกระทบกัน แล้วความสนใจก็เบี่ยงเบนออกมาจากจุดมุ่งหมายของการประชุม มาสู่การกระทบกระทั่งระหว่างกัน เป็นส่วนตัวไป อันนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไป ถ้าเราสร้างสรรคสิ่งนี้ไม่ได้ เราก็จะได้แต่รูปแบบของวัฒนธรรมตะวันตกมา แต่เนื้อหาสาระจะไม่มี

ในสังคมแต่ละสังคม ที่สร้างสรรคความสำเร็จขึ้นมาได้ โดยมีการพัฒนาอย่างแท้จริงนั้น จะต้องมีจุดหมายอันสูงสุดอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ทุกคนรวมใจเป็นอันเดียวกัน ซึ่งเมื่อ

ยึดถือในสิ่งนี้แล้วตัวตนของแต่ละคนจะมีความสำคัญเป็นรอง เรียกได้ว่าเอาจุดหมายสูงสุดนี้มาสยบอึดตาของแต่ละคนได้ เพราะฉะนั้น เมื่อพูดถึงสิ่งนี้แล้วทุกคนยอมได้

ในบางประเทศก็อาจจะเอาลัทธิชาตินิยม คือเพื่อความยิ่งใหญ่ของชาติของเรา ไม่ว่าจะมียะโรมากระทบกระทั่งตัวตนของแต่ละคนทุกคนก็ยอมได้

ในบางประเทศก็อาจจะเอาพระผู้เป็นเจ้ามาสยบอึดตาของแต่ละคนได้

ในพระพุทธศาสนาก็มีตัวธรรม คือ ความจริง ความถูกต้องดีงามเป็นจุดหมายสูงสุด เพราะฉะนั้น จึงมีหลักการสำคัญที่สอนว่า ให้เป็นธรรมาธิปไตย ทุกคนต้องถือธรรมเป็นใหญ่ ทุกคนต้องไฝธรรม ต้องถือธรรมเป็นบรรทัดฐาน และเพียรพยายามมุ่งที่จะเข้าไปถึงธรรม ถ้ายังไม่ถึงตัวธรรม คือ ความจริง ความถูกต้องดีงามแล้ว ก็ไม่ยอมหยุด เพราะจุดหมายยังไม่บรรลุ ทุกคนจะยอมได้เพื่อเห็นแก่ธรรม

ถ้าทำได้อย่างนี้ สาระของระบบและรูปแบบต่างๆ เช่น การประชุมเป็นต้นก็จะมี แต่เวลานี้สังคมไทยเรามีไหม สิ่งที่เป็นจุดรวมใจอันนี้ ที่เป็นจุดหมายอันสูงสุดไม่มี เพราะฉะนั้น แต่ละคนนี้ พอเข้าที่ประชุมก็มุ่งไปที่ตัวเอง อึดตาของแต่ละคนก็ใหญ่ขึ้นมา แล้วก็ออกมากกระทบกระทั่งกัน ในการ

ประชุมจึงมีการถกเถียงที่ออกนอกกลุ่มนอกทางไปเรื่อย และเกิดเรื่องส่วนตัวเป็นปัญหาอยู่เป็นประจำ

เพราะฉะนั้น การที่เราปรับเอารูปแบบของวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาโดยไม่มีเนื้อหาสาระนี้ จึงเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทย ที่เราจะต้องพยายามคิดแก้ไขให้ได้ อย่างที่กล่าวแล้ว

ในที่นี้ขอเน้นเรื่องการไม่เข้าใจสังคมตะวันตกจริง มีความรู้ผิวเผิน มองแค่รูปแบบ เห็นแต่เปลือกภายนอก แล้วก็รับเข้ามา ยกตัวอย่าง แม้แต่การพัฒนาอุตสาหกรรมของตะวันตก เราก็มักจะมองไปว่า ตะวันตกได้พัฒนามาด้วยต้นทุนและโลหะ เราเข้าใจเขาผิดอย่างนั้น ทั้งๆ ที่ฝรั่งเขาก็พูดอยู่ปาวๆ สำหรับก็ว่าตำราก็มี ว่าฝรั่งที่พัฒนาอุตสาหกรรมเจริญมาได้นี้เพราะอะไร ก็เพราะ work ethic คือจริยธรรมในการทำงาน

ใน work ethic นั้นมีความสันโดษเป็นหลักการสำคัญอย่างหนึ่ง ความสันโดษนี้เมื่อมาโยงเข้ากับความขยันหมั่นเพียร โดยเป็นตัวเอื้อแก่อุตสาหกรรม ก็กลายเป็นรากฐานของการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้ตะวันตกเจริญ แต่มาบัดนี้สังคมตะวันตก เช่นอย่างประเทศอเมริกานี้มีความพร้อมพร้อมพุ่มเพื่อยขยัน ก็ได้เปลี่ยนจากสังคมอุตสาหกรรมที่เป็น

สังคมขยันขันแข็งกลายเป็นสังคมบริโภคนิยม

คำว่า industry แปลว่าอุตสาหกรรม อุตสาหกรรม คือ ความขยันอดทน ก็ได้แก่ความขยันหมั่นเพียรนั่นเอง ที่ว่าเป็น industrial society ก็คือสังคมอุตสาหกรรม หรือสังคมแห่งความขยันหมั่นเพียร ตะวันตกสร้างสังคมขึ้นมาได้ด้วย work ethic คือจริยธรรมในการทำงาน โดยมีความสันโดษเป็นฐานของอุตสาหกรรม หมายถึงการที่บรรพบุรุษของเขาไม่เห็นแก่การบำรุงบำเรอตนในเรื่องการเสพวัตถุเพื่อหาความสุข แต่ตั้งหน้าตั้งตาเพียรพยายามสร้างสรรค์ผลิตผลขึ้นมาได้แล้ว ก็อดออม เมื่อไม่เห็นแก่ความสุข ไม่บำเรอตนเอง ก็เอาผลผลิตนั้นไปทุ่มเป็นทุน คือเอาไปลงทุนทำงานต่อไป ด้วยเหตุนี้เขาจึงสร้างความเจริญแบบอุตสาหกรรมขึ้นมาได้

มาถึงปัจจุบันนี้ สังคมตะวันตกพ้นจากภาวะเป็นสังคมอุตสาหกรรม กลายมาเป็น post-industrial society และเป็น consumer society คือเป็นสังคมบริโภค พอเป็นสังคมบริโภคก็เห็นแก่กิน เห็นแก่การบริโภค ตอนนี้ก็จึงเริ่มจะเสื่อมเวลานี้ในสังคมอเมริกันมีการวิเคราะห้ มีการทำงานวิจัย แสดงผลออกมาว่า คนอเมริกันรุ่นใหม่เสื่อมจาก work ethic คือ เสื่อมจากจริยธรรมในการทำงาน ไม่มีความสันโดษ เห็นแก่การบริโภค ทำให้ความสามารถและประสิทธิภาพในการ

ผลิตเสียมลง

คนไทยเรานึกว่าฝรั่งเจริญเพราะตึกหนา แล้วไปปลูกเราให้คนมีความโลภ พร้อมกันนั้นก็มาตีว่า พุทธศาสนาสอนให้มีความสันโดษ ทำให้คนไทยเราไม่สร้างสรรค์ความเจริญที่จริงตัวเองจับจุดผิดจับจุดถูก ทำให้เราสร้างสรรค์ความเจริญไม่ถูกที่ พัฒนาไปแล้วเกิดปัญหามากมาย กลายเป็นทันสมัยแต่ไม่พัฒนา

สันโดษนั้น พระพุทธเจ้าสอนไว้เพื่ออะไร เราก็ไม่มีความชัดเจน สันโดษหมายถึงความพึงพอใจในวัตถุที่จะเอามาบำรุงบำเรอความสุขส่วนตัว ทำให้รู้จักอ้อมจักพอต่อสิ่งเสพจะได้ไม่ทุ่มเทแรงงานและความคิดไปในการแสวงหาวัตถุที่จะบำเรอตัวเองนั้น แล้วจะได้ออกมาเวลาแรงงานและความคิดไปใช้สร้างสรรค์ทำสิ่งที่ดีงามเป็นประโยชน์ คนใดมีความสันโดษ คนนั้นก็มีความมีแรงงานและมีความคิดเหลืออยู่แล้วท่านก็ให้อาเวลา แรงงาน และความคิดนั้นไปใช้ในการสร้างสรรค์ประโยชน์สุข ทำความดีงามต่อไป

เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงสอนให้สันโดษในวัตถุบำรุงความสุข แต่ให้ไม่สันโดษในกุศลธรรม พอเราสันโดษในวัตถุบำรุงความสุขเราก็สามารถที่จะไม่สันโดษในกุศลธรรมได้เต็มที่ เพราะเรามีเวลา แรงงานและความคิดที่จะไป

ทุ่มในการที่จะสร้างสรรค์กุศลธรรม

ธรรมะเหล่านี้เราไม่มีความชัดเจน พร้อมกันนั้นในเวลาที่เราไปรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมา แม้แต่จะพัฒนาอุตสาหกรรม เราก็ไปรับเอาแต่รูปแบบ แล้วก็เข้าใจผิด นึกว่าถ้าช่วยปลูกเราตึกหนา ให้ประชาชนมีความโลภแล้วจะพัฒนาประเทศได้ เมื่อพัฒนาไปในแนวทางของตึกหนาอย่างนี้คนก็เลยไม่อยากทำงาน แต่ก็จำเป็นต้องทำเพราะมีเงื่อนไขในการทำงาน ถ้าเลี้ยงได้ก็เลี้ยง หรือไม่ก็ทุจริต หาทางได้ผลประโยชน์ทางลัด ทำให้มีการกู้หนี้ยืมสิน หรือลักขโมยเอาเงินมาเพื่อจะหาวัตถุสิ่งเสพให้ได้เร็วที่สุด โดยไม่ต้องทำงาน เมื่อเป็นอย่างนี้ ประเทศชาติจะเจริญได้อย่างไร

ดูของเขาก็ไม่เอาให้ชัด มองของเราก็เหมินจนพร่ำมัว

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องศาสนาว่าประเทศอเมริกาแยกระหว่าง church and state เห็นเขามีคติ separation of church and state ก็ไม่รู้ว่าภูมิหลังของเขาเป็นอย่างไร ก็นึกว่า ประเทศอเมริกาเขาเป็นผู้นำในทางประชาธิปไตย คติของเขาเน้นศาสนากับรัฐต้องแยกจากกัน ไทยเราจะต้องเอาบ้าง ก็ได้แต่รูปแบบ ไม่รู้ความหลังของเขาว่า

ทำไมประเทศอเมริกาจึงต้องแยก church and state ทำไมรัฐกับคณะสงฆ์ต้องแยกจากกัน

ที่จริงนั้น อเมริกาเขาแยกรัฐกับศาสนา เพราะมีปัญหาเรื่องแยกนิกายกัน คำว่า แยกรัฐกับศาสนา ความหมายของเขามุ่งไปที่นิกายต่างๆ เพราะในอเมริกานั้น แม้จะมีศาสนาใหญ่ศาสนาเดียว แต่ก็แยกเป็นหลายนิกาย แต่ละนิกายก็แย่งและระแวงกัน ตอนที่อเมริกาจะตั้งประเทศนั้น ไม่ใช่เขาไม่คิดเอาศาสนา เขาคิดเหมือนกัน เขายากจะเอาศาสนาขึ้นเป็นใหญ่ เพื่อช่วยประเทศชาติ แต่จะเอานิกายนั้น นิกายนั้นก็ร้อง จะเอานิกายนั้น นิกายนั้นก็ร้อง ตกลงกันไม่ได้ ผลที่สุดต้องแยก church and state เพราะมันมีภูมิหลังอย่างนี้ ไม่ใช่เขาจะไม่เอาศาสนามาช่วยประเทศชาติ เขายากจะเอา แต่เอาไม่ได้ ถ้าเอามาแล้วมันจะแตกสามัคคีกัน เขาก็เลยต้องแยก

ทีนี้ถ้าเราไปดูในแง่อื่นๆ ที่เขาปฏิบัติต่อศาสนาโดยไม่ได้ประกาศ ดูว่าที่ประเทศอเมริกานี้มีศาสนาประจำชาติหรือเปล่า ขอให้มองให้ดี ในคำปฏิญาณธงของอเมริกาที่เขาเรียกว่า Pledge of Allegiance ในคำปฏิญาณธงนั้นซึ่งทุกคนแม้แต่เด็กนักเรียนก็ต้องเปล่ง เขามีข้อความหนึ่ง คือ คำว่า one nation under God อันนี้เป็นอุดมการณ์ของประเทศ

อเมริกา ที่รวมประเทศชาติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในคำปฏิญาณธงของอเมริกานี้ ทุกคนต้องกล่าวว่า one nation under God ประชาชาติหนึ่งเดียว ภายใต้องค์พระเป็นเจ้า ทำไมเขากล่าวคำนี้ล่ะ

ต่อมาในปี ๒๔๗๙ รัฐสภาอเมริกัน คือคองเกรส ก็ได้มีการลงมติให้กำหนด national motto คือคำขวัญของชาติว่า “In God We Trust” แปลว่า พวกเราขอมอบชีวิตจิตใจไว้ในองค์พระผู้เป็นเจ้า ดังนี้เป็นต้น นี่คือนิยามอเมริกา

นี่คือเนื้อหาสาระที่เราจะต้องศึกษาให้เข้าใจ ไม่ใช่ว่าเวลาไปดู ก็ไปดูแต่รูปแบบเอามา โดยไม่เข้าใจอะไรจริงจัง แล้วก็เกิดปัญหาที่ว่า เอามาใช้ในประเทศของตัวเองไม่ถูกต้อง เพราะฉะนั้น เราจะต้องเข้าใจสังคมตะวันตกให้ชัด แม้แต่จะตามเขาก็ขอให้ตามให้ได้จริงๆ เกิด ให้ได้เนื้อหาสาระมาด้วย อย่าเอาแต่เพียงรูปแบบเท่านั้นมา

แม้แต่เรื่องประชาธิปไตยก็เหมือนกัน เราก็มักไปยุ่งไปวุ่นวายกันอยู่แต่เรื่องรูปแบบ จนกระทั่งเวลานี้ ประชาธิปไตยที่เรากำลังมีนี้ ขอถามว่า เป็นประชาธิปไตยแบบรับใช้บริโภคนิยมหรือเปล่า เรามีประชาธิปไตยที่แท้จริงไหม ประชาธิปไตยที่แท้จริงคืออะไร จุดมุ่งหมายของประชาธิปไตยที่แท้จริงอยู่ที่ไหน มันเป็นประชาธิปไตยที่จะนำสังคมไป

สู่อุดมธรรม ไปสู่ความดีงามและสันติสุขหรือเปล่าชีวิตที่ดีงาม สังคมที่ดีงาม มันจะนำเราไปถึงได้ไหม หรือว่ามันเป็นเพียง ประชาธิปไตยที่รับใช้บริโภคนิยม อันนี้ขอฝากไว้เป็นคำถาม เราก็มีวไปเถียงกันอยู่แต่เรื่องรูปแบบ สาระสำคัญอะไรต่างๆ ก็ไม่ค่อยพูดค่อยจาพิจารณากัน

อย่างเวลาเราไปเรียนวิชาการของตะวันตกก็เหมือนกัน การไปเรียนนั้นเป็นสิ่งที่ดีเพราะว่าเราจะต้องรู้เท่าทัน แต่เรา ควรมีความมุ่งหมายว่า เราไปเรียนเอาวิชาการของตะวันตก มาเพื่ออะไร เพื่อมาสร้างสรรคพัฒนาสังคมของตัวเอง และ เพื่อช่วยแก้ปัญหาอารยธรรมของโลกด้วย แต่เราทำอย่างนี้ ได้แค่ไหน เวลาเราเรียนตามตะวันตก เราไปเอาวิชาการมา แต่เสร็จแล้ว สิ่งที่เราควรจะรู้อย่างแท้จริง เราก็ไม่รู้ ปรากฏ ว่าเราตามฝรั่งไปโดยไม่ถูกตรง และไม่ถึงตัวความรู้ที่แท้จริง

อาตมภาพจะขอยกตัวอย่างให้ฟังสักนิดหนึ่ง เช่นอย่าง นักวิชาการของเราไปเรียนเรื่องของรัฐศาสตร์ ในแขนง ประวัติศาสตร์การปกครอง ซึ่งฝรั่งเขาก็เรียนมาถึงทาง เอเชียด้วย โดยเฉพาะทางด้าน Southeast Asia ซึ่งมีประวัติ ของการถืออุดมการณ์ทางการเมือง ตามคำสอนของพระ พุทธศาสนา ในพระพุทธศาสนามีหลักการปกครองของจักรก- วัตติ คือพระเจ้าจักรพรรดิ เรื่องอย่างนี้อยู่ในสายวัฒนธรรม

ของเราเอง ซึ่งเราควรจะรู้ดีกว่าฝรั่ง แต่กลายเป็นจุดอ่อน ของเรา ที่เรากลับต้องไปเรียนรู้จากฝรั่ง ข้าร้ายเรายังรู้ไม่เท่า เขา และรู้ไม่จริงอีก จนทำให้เกิดความผิดพลาดที่ไม่สมควร

นักวิชาการของไทยเราไปเห็นบทนิพนธ์ของนักวิชาการ ฝรั่งเรื่องจักรกวัตติหรือจักรพรรดินั้นเข้า แต่ไม่มีความรู้พื้นฐาน ไม่ชัดเจนในสายวัฒนธรรมของตัวเอง ก็เข้าใจผิดพลาด ฝรั่ง เขียนว่า Cakravartin คนไทยเราเอง ไม่รู้ว่าฝรั่งเขียนเรื่องอะไร หลักการถ่ายทอดอักษร หรือวิธีเขียนคำบาลีสันสกฤตด้วย อักษรฝรั่งก็ไม่รู้ เลยจับเอามาว่า จักรวาทีน แล้วเราก็เอามา เขียนในตำราของเรา ว่าฝรั่งพูดเรื่องจักรวาทีน

จักรวาทีนคืออะไร ที่จริงเป็นจักรวรรดิน ซึ่งก็คือจักรก- วัตติ หรือพระเจ้าจักรพรรดินั้นเอง แต่ภาษาสันสกฤตเขียน จกัรวรุตินุ ถอดเป็นอักษรโรมันว่า Cakravartin ตรงกับบาลีว่า จกักวตฺติ (Cakkavatti) เมื่อเราเข้าใจคำพูดไม่ถูกต้อง อ่าน เป็นจักรวาทีนเสียแล้ว เราอ่านเรื่องที่เขาเขียน ก็เข้าใจไม่ ตรงกับเรื่องที่เขาต้องการจะพูด ทำให้เกิดความสับสน

เราไปเรียนวิชาการรัฐศาสตร์ของฝรั่ง เขาเขียนเรื่อง อุดมการณ์การปกครองในอดีตของ Southeast Asia เรามัว ไปเข้าใจว่าเขาพูดเรื่องจักรวาทีน ก็เลยไม่รู้ว่าเขาพูดเรื่อง พระเจ้าจักรพรรดินี้เอง กลายเป็นว่าเรื่องในสายเราเอง ที่เรา

ควรรู้ดีกว่าฝรั่ง เวลาไปอ่านของฝรั่ง เราควรจะวิเคราะห์และวินิจฉัยเขา และช่วยแก้ไขให้เขาได้ เรากลับรู้ได้ไม่ถึงเขา แถมยังเข้าใจผิดพลาดมาอีกด้วย

อีกตัวอย่างหนึ่ง ในเวลาที่ฝรั่งเขาจะใช้ภาษาอังกฤษเขียนถ้อยคำในภาษาอื่น เขาจะต้องมีระบบการถ่ายอักษร พร้อมทั้งวิธีการอ่านการออกเสียงเป็นต้น เช่นเขียนชื่อคนศรีลังกา คนศรีลังกาก็เขียนตามระบบถ่ายตัวอักษรที่เขาวางไว้ ภาษาของศรีลังกานั้นมีรากฐานสืบมาจากภาษาบาลีเป็นอันมากทีเดียว คนไทยเราไปอ่านชื่อของคนศรีลังกาที่เขียนเป็นภาษาฝรั่ง เราไม่ได้ศึกษาระบบของเขา ซึ่งก็อยู่ในสายวัฒนธรรมเดียวกับของเราเอง ซึ่งเราควรจะเข้าใจชัดเจนยิ่งกว่าฝรั่ง เราไปเห็นชื่อประธานาธิบดีศรีลังกาคนก่อน ที่เขาเขียนว่า Jayawardene เราก็อ่านว่า ซายาวาร์เดเน ซายาวาร์เดเนอะไรที่ไหนกัน ที่จริงก็คือนายชยวรรธนะ หรือชยวัฒน์ นั่นเอง ชยวัฒน์ นี้เขียนตามสำเนียงของเขาเป็นภาษาอังกฤษจะเป็นอย่างนั้น

เอาตามก็ลองฟังดูว่าที่คนไทยออกเสียง ซายาวาร์เดเนนี้ วิทยูฝรั่ง เช่น V.O.A. และ B.B.C. เขาจะออกเสียงอย่างไร ไปฟังฝรั่งยังออกเสียงใกล้เคียงจริงกว่า ฝรั่งออกเสียงว่า ชะยะวะดะนะ ก็ยังใกล้เคียงเข้ามา ทำไมฝรั่งออกเสียงได้ดีกว่าคนไทย ก็

เพราะคนไทยเราไม่ได้ศึกษาสืบค้นหาความรู้ ทั้ๆ ที่ว่า ศรีลังกานี้ใกล้เมืองไทยมากกว่าฝรั่ง เราอยู่ในสายวัฒนธรรมเดียวกัน คนศรีลังกานั้นชื่อของเขาส่วนมากก็มาจากพุทธศาสนา นายชยวัฒน์นี้ชื่อก็มาจากภาษาบาลีนี้แหละ หรืออย่างนายกรัฐมนตรีศรีลังกาคนที่แล้วที่ถูกสังหารไป เขาเขียนเป็นภาษาอังกฤษว่า Premadasa คนไทยเอามาอ่านออกเสียงทางวิทยุ โฆษกบางคนก็ออกว่า เประมาดาซ่า ลองดูว่าอะไรหนอ เประมาดาซ่า อ้อ นายเปรมทาสนี่เอง อย่างนี้เป็นต้น

ที่ว่ามานี้เป็นเรื่องของกรรที่คนไทยเราตื่นความเจริญ แต่ตามความเจริญไม่ถึง ต้องขอพูดอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเราจึงได้แต่รูปแบบและเปลือกนอกมา ถ้าอย่างนี้เราก็จะต้องเป็นผู้ตามเขาเรื่อยไป เราจะไปนำเขาได้อย่างไร

มองแคบ คิดใกล้ ใฝ่ต่ำ

เพราะคิดแต่จะตามเขา จิตของเราจึงตกต่ำลง

ค่านิยมในการตามสังคมตะวันตก หรือตามวัฒนธรรมตะวันตกนี้ได้ฝังลึกลงไป ในจิตใจของคนไทย จนกลายเป็นสภาพจิตที่ขอเรียกว่าเป็นสภาพจิตแบบผู้ตามและผู้รับ เวลา

นี่คนไทยเราแทบไม่รู้ตัวเลย ว่าเราเป็นผู้ตามและเป็นผู้รับผิดชอบตลอดเวลา สภาพจิตนี้มันฝังแน่นจนติดเป็นนิสัย

เวลาเรานึกถึงความเป็นไปในโลกที่มีความเจริญ เรานึกถึงอะไรที่ไหน เราจะนึกถึงความเจริญของตะวันตก และเราจะมองในแง่ว่าเวลานี้มีอะไรใหม่ๆ ในตะวันตก ฝรั่งเศสมีอะไรใหม่ๆ จะเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งบริโภค หรือความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ด้วยเทคโนโลยีใหม่ๆ หรือในทางวิชาการ เราก็จะคอยมองแบบเตรียมตัวรับว่า เขามีอะไรใหม่ๆ เกิดขึ้น แล้วเราก็จะไปรับเอา และใครจะเป็นคนรับก่อน ภายในหมู่พวกเราถ้าใครรับก่อน คนนั้นก็เรียกว่าเก่ง นำหน้า นำสมัย แทบไม่มีใครที่จะคิดว่าเราก็ต้องนำฝรั่งเศสได้ ทำไมเราจะไม่มีความปัญญาที่จะคิดอะไรใหม่ได้บ้างหรือ

เวลานี้สภาพจิตแบบผู้ตามรับนี้ติดฝังแน่นเหลือเกิน ความคิดของเราเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ความเจริญจึงเป็นไปในแบบที่คอยรอฟังว่ามีอะไรใหม่ๆ เกิดขึ้นในสังคมตะวันตก แล้วก็คอยตามรับเอา

แม้แต่เมื่อเราพูดว่า เราอยากเจริญแบบตะวันตก หรืออยากเจริญแบบฝรั่งเศสนั้น ความหมายของความเจริญแบบฝรั่งเศสเรามองในแง่ของการมีกินมีใช้อย่างฝรั่ง ฝรั่งเศสอะไรกิน เราต้องมีกินอย่างนั้น ฝรั่งเศสอะไรใช้ เราต้องมีใช้อย่างนั้น แล้วก็

มาอวดกันในกลุ่มพวกเราว่าใครได้ใช้ก่อน อันนี้ก็คือการนำกันในการตามเขา ว่าใครจะตามได้ก่อนเท่านั้นเอง อันนี้ก็คือสภาพจิตของความเป็นผู้ตามเขา

ที่จริงนั้น ความหมายของความเจริญแบบฝรั่งยังมีอีกอย่างหนึ่ง เจริญอย่างฝรั่งคือทำได้อย่างฝรั่ง แต่คนไทยไม่ค่อยมีใครคิดว่า เจริญอย่างฝรั่งคือทำได้อย่างฝรั่ง คิดแต่เพียงว่าเจริญอย่างฝรั่ง คือมีกินมีใช้อย่างฝรั่ง ถ้าอย่างนั้นเราก็ต้องรอผลิตภัณฑ์ที่เขาทำสำเร็จแล้ว เราก็ไม่เป็นผู้สร้างสรรค์ แต่จะเป็นผู้ตาม และเป็นผู้รับอยู่เรื่อยไป สภาพจิตนี้จะต้องแก้ไข

ฉะนั้น เวลาที่เราจะต้องขอย้ำจุดเน้นที่สำคัญคือ ต้องปลูกจิตสำนึกของคนไทยในความเป็นผู้นำ และเป็นผู้ให้ ความเป็นผู้นำจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีอะไรให้แก่ผู้อื่น เมื่อเราจะรับจากเขาเราต้องเป็นผู้ตาม เวลานี้เราคิดจะรับ เพราะความที่คิดจะรับนั้นเลยทำให้เราเป็นผู้ตาม เพราะว่าเขามีอะไรที่จะให้ซึ่งเราคอยจะรับ เมื่อเราจะรับเราก็ต้องตามคอยดูเขา เมื่อจะรับจากเขาก็ต้องตามเขาอยู่เรื่อยไป แต่ถ้าเราคิดว่าเรามีดีอะไรจะให้แก่เขาบ้าง พอเรามีจะให้เขาก็เป็นผู้นำทันที เพราะคนที่รับเขาก็ต้องคอยดูเรา แล้วเขาก็ต้องตามเรา

ฉะนั้นเราจะต้องปลูกคนไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน

ให้มีจิตสำนึกที่จะเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้ จิตสำนึกนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องสร้างขึ้นให้ได้ เพื่อแก้ไขสภาพจิตไม่ดีที่สั่งสมมานานแล้ว

สภาพของคนไทยทั่วไปเวลานี้ อารมณ์ภาพอาจจะมองในแง่ร้ายสักหน่อย แต่ถ้าไม่มองในแง่ร้ายก็ไม่รู้จักตื่น แล้วก็จะตกอยู่ในความประมาท เพราะฉะนั้นบางทีก็จำเป็นจะต้องมองในแง่ร้าย เป็นการพูดในแง่ร้าย เพื่อปลุกพวกเราให้ตื่นขึ้นมา สภาพของคนไทยเวลานี้ ขอบพูดว่ามีลักษณะสามอย่าง คือ

๑. มองแคบ

๒. คิดใกล้ และ

๓. ใฝ่ต่ำ (คำนี้รุนแรงหน่อย)

มองแคบ คือ มัวแต่มองกันไปมองกันมาอยู่ข้างในในหมู่พวกเราเอง เหมือนกับไก่ในขัง ที่เขาจะเอาไปทำเครื่อง เช่น ไหว้ตอนตรุษจีน ไก่มันมองไปมองมาก็เจอแต่หน้ากัน พอมองกันไปมองกันมา มันก็กระทบกระทั่งกัน แล้วมันก็ตีกันอยู่ในขังนั้นแหละ แต่ถ้าเรามองกว้างออกไปภายนอก เราก็จะเห็นสภาพความเป็นไป เราจะมองเห็นปัญหาของมนุษยชาติ มองเห็นปัญหาของโลก ที่เราจะต้องช่วยกันคิดแก้ไข แล้วเราก็จะมองเห็นศักยภาพของตนเองในการที่จะ

ร่วมแก้ไขปัญหาของโลก และที่จะช่วยสร้างสรรคโลกด้วย

ถ้าเรามองกว้างออกไปเราจะเห็นว่า คนไทยเราก็มีศักยภาพในการที่จะช่วยแก้ไขปัญหา และสร้างสรรคอารยธรรมของโลกได้ เด็กและเยาวชนของเราจะต้องถูกสอนให้มองกว้างออกไป ไม่ใช่มองแคบๆ อยู่แค่ภายในสังคมของตนเอง แล้วก็คิดทวนติดตัน

เด็กของเรายกพวกตีกันเพราะอะไร เพราะมันไม่มีอะไรเป็นจุดมองกว้างและไกลเลยตัวออกไป เมื่อมองอยู่แค่นั้นในก็เห็นแต่หน้ากัน พอมองเห็นหน้ากัน มองกันไปมองกันมากก็กระทบกัน เดียวก็ตีกันเดี๋ยวก็ชกกัน

เหมือนอย่างเรายืนอยู่ในสนามสักร้อยคน ถ้าไม่มีอะไรจะมองกว้างขวางออกไปเราก็มองหน้ากันเอง เมื่อมองหน้ากันไปมาเดี๋ยวบางคนก็เขม่นกันแล้วก็กระทบกระทั่งชกต่อยกัน แต่ถ้ามีอะไรลอยอยู่ในฟากฟ้าไกลๆ สักอันหนึ่ง พอมิใครสะกิดบอก สิ่งนั้นก็จะเป็นจุดรวมสายตา ทุกคนทั้งร้อยหรือทั้งห้าร้อยก็จะมองมุ่งไปยังจุดที่อยู่บนท้องฟ้าอันไกลนั้น เขาจะมองรวมจุดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และไม่นึกถึงการที่จะกระทบกระทั่งกัน

ในสังคมไทยนี้เราไม่มีเป้าหมายอันสูงส่งเป็นจุดรวมใจที่จะทำให้คนไทยมีความสามัคคีมีความคิดรวมเป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกันได้ เพราะฉะนั้นเราจึงอยู่ในลักษณะที่ว่าคิดสั้น และมองแคบ แล้วก็มาตีกันวุ่นวายอยู่ข้างในนี้แหละ ไม่รู้จักจบ

ทำไมจึงว่าคิดไกล คือเราคอยรอคอยตามรับจากเขา จึงคิดไกล หรือคิดสั้น ไปหยุดไปตันแค่ว่าเขาทำเท่านั้นเอง เราไม่คิดเลยหน้าไปไกลว่า เราจะสร้างสรรค์อะไรให้แก่ อารยธรรมของโลกได้บ้าง เราจะต้องคิดไกลไปข้างหน้า ปัญหาของโลกนี้มีอะไรที่เราจะช่วยเหลือได้อย่างไร คนที่จะ ทำอย่างนั้นได้จะต้องคิดไปไกลๆ วางแผนไปข้างหน้า

อีกอย่างหนึ่ง คือ ใฝ่ต่ำ ความใฝ่ต่ำคืออะไร คือมีความ ทะเยอทะยาน หวังแต่ลาภยศ มุ่งจะหาวัตถุบำรุงบำเรอ ความสุข และลุ่มหลงเพลิดเพลินอยู่กับการเสพอารมณ์ ความ ใฝ่อาภิมิสในทางธรรมถือเป็นของต่ำ แต่เราเห็นเป็นสูงไป การอยากได้ผลประโยชน์ อยากเป็นใหญ่เป็นโต อย่างนั้น อย่างนี้ เราถือว่าใฝ่สูง ใฝ่สูงอะไรได้ ที่จริงคือใฝ่ต่ำ สิ่งเหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญที่ไหน แล้วใฝ่สูงคืออะไร ใฝ่สูงก็คือใฝ่ธรรม ใฝ่ธรรมเป็นอย่างไร ก็คือความปรารถนาที่จะ สร้างสรรค์ความดีงามให้แก่ชีวิตให้แก่สังคม อยากจะทำให้ สังคมของเรานี้มีความสุข มีสันติภาพ มีความดีงามทั้ง หลาย

เด็กของเรามีไหมความใฝ่สูงอันนี้ ไม่มี ถ้ามีก็หายาก

อย่างยิ่ง เพราะสังคมของเราสอนเขาให้มีแต่ความใฝ่ ประโยชน์ส่วนตัว ต้องการให้ตัวยิ่งใหญ่ ให้हाลาภ ให้แย่งชิงผลประโยชน์กันให้รำรวยที่สุด แล้วเราก็เข้าใจว่าอย่างนี้แหละเป็นความใฝ่สูง เมื่อเอาความใฝ่ต่ำเป็นใฝ่สูงเสียแล้ว มันก็หลงผิด ทิฎฐิมันก็ผิด มันจะไปดีได้อย่างไร แล้วความ ใฝ่สูงที่แท้จริงก็เลยถูกมองข้ามไป เรามองกันไม่เห็น

ตามหลักพระพุทธศาสนา ชาวพุทธจะต้องมองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง นี่เป็นหลักพุทธศาสนาใช่หรือเปล่า ขอให้มองดู พระพุทธศาสนาสอนให้เรามองกว้าง มองกว้างอย่างไร ไม่ให้มองอยู่แค่ตัวเอง ไม่ให้มองแค่สังคมของเรา แต่ให้มอง ทั้งโลก ให้มีปัญญามองเห็นระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุ ปัจจัยในสรรพสิ่ง ในธรรมชาติทั้งหมด เรามองว่าธรรมชาติ ทั้งหมดนี้เป็นระบบแห่งปัจจัยสัมพันธ์ สิ่งทั้งหลายใน จักรวาลนี้มีความสัมพันธ์ พึ่งพาอิงอาศัยและส่งผลกระทบ ต่อกันทั้งสิ้น และให้มีเมตตากรุณา ดำเนินชีวิตและบำเพ็ญ กิจต่างๆ พุทธชนนิตาย พุทธชนสุชาย โลกานุกมฺปาย เพื่อ ประโยชน์สุขแก่พหุชน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลโลก

มองกว้างนั้น ถ้ายังมองออกไปไม่ถึงทั้งโลกหรือถึง อารยธรรมของมนุษยชาติ ก็ขอให้มิจิตสำนึกทางสังคม ใน ระดับประเทศชาติของตัวเองก่อน เป็นการค่อยๆ ฝึกค่อยๆ

พัฒนากันไป ขยายทัศนะออกไป ไม่ใช่มองอยู่แค่ตัวเอง และผลประโยชน์ของตัวเอง หรือเอาแต่กลุ่มแต่พวกของตัวเอง แล้วก็กระทบกันไป กระแทกกันมา อยู่แค่นั้น

จิตสำนึกทางสังคมนั้น ตอนแรกเอาแค่ให้มีความรัก บ้านเมือง มีความซาบซึ้งภูมิใจในความดีงามของชุมชนหรือสังคมของตน ซึ่งจะแสดงออกมาในจิตใจ เช่น เมื่อเห็นคนต่างประเทศเข้ามาในบ้านเมืองของตน ก็คิดนี้กว่า ถ้าคนต่างชาติเหล่านั้นเดินทางไปในประเทศของเรา ได้เห็นความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด ทิวทัศน์ธรรมชาติที่สวยงามในบ้านเมืองของเรา และประชาชนที่อยู่ดีมีสุขมีน้ำใจ เขาก็คงจะชื่นชม

แม้แต่ไม่เห็นคนต่างชาติเหล่านั้น แต่ตนเองเดินทางไปในบ้านเมืองของตัวเอง มองเห็นความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด ทัศนียภาพในธรรมชาติแวดล้อมที่ยังคงอยู่ในสภาพอันดี และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี แล้วเกิดความรู้สึกชื่นใจ อยากให้คนต่างบ้านต่างเมืองมาเห็น และนึกว่าถ้าเขามาเห็นแล้ว เขาก็จะชื่นชม เมื่อนึกไปและทำให้เป็นไปจริงได้อย่างนี้แล้ว ก็เกิดความปิติ เอิบอímปลาบปลื้มใจ ภูมิใจในประเทศชาติบ้านเมือง ความรู้สึกนึกคิดอย่างนี้ ถ้ามีขึ้นเกิดขึ้นเสมอๆ ก็จะชักนำจิตใจและความคิดไปในทางที่ดี

งาม และสร้างสรรค์ จะทำให้ชีวิตและสังคมเจริญพัฒนาไปในทางที่ดีงามถูกต้อง สำหรับมนุษย์ปุถุชนได้แค่นี้ก็นับว่าดีนักหนาแล้ว

พระพุทธศาสนาสอนให้คิดไกล ไปข้างหน้าจนกว่าจะถึงจุดหมายสูงสุด ให้มีชีวิตอยู่กับปัจจุบัน โดยมีปัญญาสืบค้นหยั่งรู้เหตุปัจจัยยาวไกลในอดีต และมีความไม่ประมาทที่จะป้องกันความเสื่อมและสร้างสรรค์เหตุปัจจัยให้พร้อมที่จะนำไปสู่ความเจริญงอกงามในอนาคต บนฐานแห่งชีวิตที่อยู่กับปัจจุบัน ที่จัดการกับปัจจุบันให้ดีที่สุด ด้วยการพัฒนาตนก้าวไปข้างหน้าตลอดเวลา ให้ชีวิตงอกงามสมบูรณ์จนถึงพระนิพพาน นี่คือการคิดไกลอย่างยิ่ง

ใฝ่สูง ก็คือใฝ่ธรรม มุ่งแสวงหาความรู้ให้เข้าถึงความจริงแท้ ปรรอณาจะสร้างสรรค์ความดีงาม บำเพ็ญประโยชน์สุขแก่สังคม ให้ชีวิตและสังคมบรรลุความดีงามประเสริฐเลิศด้วยธรรม เหมือนดังพระโพธิสัตว์ที่ตั้งปณิธาน ใฝ่ปรารถนาโพธิญาณ มีใจเด็ดเดี่ยว มุ่งหวังบรมธรรม อย่างนี้จึงจะเรียกว่าใฝ่สูง

ความใฝ่สูง คือใฝ่ธรรม ที่เป็นหลักการใหญ่ประจำใจของคนทั้งสังคม คือ การถือธรรมเป็นใหญ่ เคารพธรรม บูชาธรรม คนในสังคมนี้จะต้องเชิดชูบูชาความจริง ความ

ถูกต้อง ความดีงาม ยึดเอาธรรม คือความจริง ความถูกต้อง ความดีงามนั้นเป็นบรรทัดฐาน ถ้าสังคมไทยเป็นสังคมแห่งความไม่ธรรมได้อย่างนี้ ก็ถึงขั้นที่เรียกได้ว่าเป็นสังคมที่มีอุดมธรรม ถ้าคนไทยมีอุดมธรรมแล้ว ปัญหาต่างๆ ที่เลวร้ายทั้งหลายจะหมดไป และความเจริญพัฒนาที่แท้ อันพึงปรารถนาจะตามมาอย่างแน่นอน

เพราะฉะนั้น ชาวพุทธเราจะต้องสอนกันให้ถูกต้อง แต่จะต้องเข้าใจความหมายให้ถูกต้องเสียก่อน ต้องมองกว้าง คิดไกล และ ใฝ่สูง ในความหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

อันนี้เป็นสิ่งที่เราจะต้องนำมาแย้งกัน นี่คือปัญหาสังคมไทยที่จะต้องแก้ไข และเป้าหมายที่จะต้องทำให้ได้

เมื่อรู้ว่าสังคมไทยเป็นอย่างนี้ และควรจะแก้ไขให้เป็นไปตามเป้าหมายอย่างนั้นแล้ว เราจะดำเนินการแก้ไขอย่างไร

ขอสรุปความที่กล่าวมาเสียก่อนว่า เวลานี้สังคมไทยเรามีความสับสน และพวามัวมาก ต่างคนต่างไปคนละทิศละทาง แม้แต่ที่บอกว่ำนับถือพระพุทธศาสนา ก็ต้องพูดว่า นับถือไปอย่างนั้นเอง นับถือเพียงถ้อยคำที่พว่แต่จวจวจาก็พว่ไปว่าฉันนับถือพระพุทธศาสนา แต่เอาจริงแล้วเป็นการนับถือที่ไม่แท้ไม่จริง เอาอะไรก็ไม่รู้มานับถือ ความพว่ความมัวความสับสนนี้เกิดจากการที่ไม่มีอะไรเป็นจุด

หมายสูงสุดของชีวิต และไม่มีอะไรเป็นจุดหมายรวมของชาติของสังคมใช่หรือเปล่า เราขาดอุดมการณ์ที่จะเป็นที่ยอมรับแห่งความคิดจิตใจ เราขาดอุดมธรรมที่จะนำจิตสำนึกของสังคมและของชาติ

**เลิกเสียที ความสับสนพว่ามัว และความขลาดกลัวที่เหลวไหล
แน่วแน่ ชัดเจน มั่นใจ คือทางออกอันเดียวของสังคมไทย**

อุดมธรรมที่จะนำจิตสำนึกของสังคมนี้มีความสำคัญมาก เวลานี้เรามีอุดมธรรมนั้นหรือเปล่า เราพูดกันว่า ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ฯ บอกว่านี่เป็นอุดมการณ์ของเรา แต่เรามีความชัดเจนในอุดมการณ์นี้หรือเปล่า ความจริง ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ นี้ ยังไม่ใช่อุดมการณ์สูงสุด อุดมการณ์สูงสุดจะต้องเป็นหนึ่งเดียว หมายความว่า ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ นั้น จะต้องอิงอยู่บนอุดมการณ์สูงสุดนั้นอีกทีหนึ่ง และนั่นคืออุดมธรรม อุดมธรรมนั้นจะเป็นแก่นหรือย ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ทั้งสามให้เป็นหนึ่งเดียวอีกทีหนึ่ง จะเป็นสามอยู่อย่างนี้ไม่ได้ ไม่ชัดเจน มั่นพว่่า

ฉะนั้น ต้องถือว่าสิ่งนี้คนไทยขาดมาก คือการขาดอุดมการณ์สูงสุด ขาดอุดมการณ์ที่เป็นศูนย์รวมแห่งความ

คิดจิตใจที่เป็นหนึ่งเดียว และให้เป็นหนึ่งเดียว คือชาดอุดมธรรมที่จะนำจิตสำนึกของสังคมหรือของชาติไทย

เราพูดว่า พุทธศาสนานี้คนไทยส่วนใหญ่นับถือ เป็นศาสนาของคนไทย หรือเป็นศาสนาประจำชาติ แต่หลายคนจะแย้งว่า คนไทยนับถือพุทธศาสนา แต่ทำไมประเทศไทยจึงเป็นอย่างนี้ คือเต็มไปด้วยปัญหาอย่างที่พูดมาเมื่อกี้ ที่ว่าสังคมของเราเด่นในการมีปัญหาที่ต่ำทรามของโลก คนไทยมีชื่อเป็นอันดับต้นๆ ในเรื่องที่เป็นความต่ำทรามเหล่านั้น แล้วประเทศไทยเรานับถือพุทธ ทำไมประเทศไทยจึงเป็นอย่างนี้เล่า หลายคนจะมาติเตียนพุทธศาสนา คล้ายๆ จะให้พระพุทธรูปรับผิดชอบ เป็นทำนองว่าเพราะนับถือพุทธศาสนาคนไทยจึงแย่ คนไทยจึงตกต่ำ ถ้าแก่นับถือกันธรรมด้ายังแย่ออย่างนี้ ยิ่งไปบัญญัติเป็นศาสนาประจำชาติ เข้าด้วยจะมียิ่งแย่ใหญ่หรือ คนไทยนับถือพุทธศาสนาขนาดที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญยังต่ำทรามขนาดนี้แล้ว ถ้าบัญญัติจะขนาดไหน

ถ้าจะมาติเตียนกันอย่างนี้ ก็จะต้องให้ใช้ปัญญาพิจารณากันสักหน่อย ขอถามสัก ๓ อย่างว่า

๑. คนไทยนับถือพุทธศาสนากันจริงหรือเปล่า หรือเป็นอย่างที่กล่าวเมื่อกี้คือนับถือเพียงถ้อยคำพร่ำแต่วาจา

ขอให้สำรวจกันให้จริง

๒. คนไทยรู้พุทธศาสนากันจริงหรือเปล่า ขอให้สำรวจ

ดูซิว่า คนไทยนับถือพุทธศาสนาและรู้พุทธศาสนา

แค่ไหน อะไรเป็นพุทธศาสนา

๓. คนไทยมีความตั้งใจจริงไหมที่จะเอาพุทธศาสนามา

ใช้ในการแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์สังคม และได้เอา

มาใช้หรือเปล่า

ถ้าได้ทำตามนี้แล้วสิ เราจึงจะบอกว่าพระพุทธรูปศาสนา

จะต้องรับผิดชอบ ถ้าคนไทยนับถือพุทธศาสนาจริง รู้พุทธ

ศาสนา และได้มีความตั้งใจที่จะนำเอาพระพุทธรูปศาสนามา

ใช้ในการแก้ปัญหาสังคมและสร้างสรรค์ประเทศชาติ ถ้าได้

ปฏิบัติอย่างนี้แล้วคนไทยยังแย่ จึงมีความชอบธรรมที่จะพูด

ว่าพุทธศาสนาทำให้ประเทศไทยต่ำทรามอย่างนี้ และเราจะ

ยอมรับ แต่ขอให้ตอบคำถาม ๓ ข้อนี้ให้ได้เสียก่อน

เพราะฉะนั้น จะต้องมีความชัดเจนในเรื่องเหล่านี้ ถ้า

จะให้พุทธศาสนารับผิดชอบต่อว่าประเทศไทยนี้นับถือพุทธ

ศาสนาแล้วเจริญหรือเสื่อม พุทธศาสนาจะต้องเป็น

อุดมการณ์ของชาติ หรือเป็นอุดมธรรมของชีวิตและสังคม

ขึ้นมาจริงๆ แล้วคนไทยได้ทำอย่างนั้นหรือไม่ คือให้พระ

พุทธรูปเป็นอุดมการณ์ที่เป็นศูนย์รวมแห่งความคิดจิตใจ

และเป็นอุดมธรรมที่นำจิตสำนึกของสังคม ถ้าได้ทำอย่างนั้นแล้วไม่สำเร็จค่อยว่ากัน

เพราะฉะนั้น ตอนนี้จึงมีปัญหาวว่า ในท่ามกลางความพหามั่วของสังคมไทย ที่คนไทยกระจัดกระจายสับสน ไม่มีอะไรชัดเจน ไม่มีจุดรวมใจ ไม่มีเป้าหมายสูงสุด อย่างที่เป็นอยู่ที่นี่ เราจะเอาอย่างไร เราจะปล่อยสังคมไทยให้โถมและทรามอยู่อย่างนี้ เราจะอยู่กันไปวันๆ ต่างคนต่างหาผลประโยชน์ของตัวเองไปคนละทิศละทาง ปล่อยให้ปัญหาร้ายๆ ทั้งหลายโหมกระพือรุมล้อมเข้ามาอย่างนี้หรือ หรือจะพยายามแก้ไข อันนี้คือคำถาม และถ้าจะแก้ไข เห็นด้วยไหมที่จะต้องมีความหมายสูงสุดเป็นที่รวมใจ หรือมีสิ่งที่ยึดเป็นอุดมการณ์อย่างที่กล่าวมา แล้วเอาสิ่งนี้มาเป็นแกนให้แก่อุดมการณ์ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ที่เราพูดถึงกันอย่างพหามั่ว นั้นอีกชั้นหนึ่ง ถ้าไม่มีแกนอันนี้ แม้แต่อุดมการณ์ ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ก็จะต้องไม่แจ่มจ้า เวลานี้ใครตอบได้ว่ามีความชัดเจนในเรื่องนี้ หรือพูดกันไปอย่างนั้นเอง

อนึ่ง สิ่งที่เราจะเอามาเป็นอุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคม หรือเป็นอุดมการณ์ของชาตินี้ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่จำเป็นประกอบด้วย อย่างน้อยอุดมการณ์นั้นจะต้องมี

ลักษณะที่เอื้อเพื่อ ไม่บีบคั้นกลุ่มชนอื่นผู้มีลัทธิศาสนาที่นับถือต่างออกไป สิ่งสำคัญที่พึงย้ำคือ นอกจากจะไม่เบียดเบียน ไม่บีบคั้นแล้ว ยังเกื้อกูลด้วย

ลักษณะที่ไม่บีบคั้นไม่เบียดเบียนต่อลัทธิความเชื่อถืออย่างอื่นนี้เป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะถ้าขาดลักษณะนี้เสียแล้วประโยชน์ที่จะได้ก็จะกลายเป็นเสียไป หรือมีฉะนั้นก็จะไม่คุ้มผลเสียไม่ไช่แค่แตกแยก แต่จะเป็นการทำร้ายเบียดเบียนข่มเหงกันต่างหาก ถ้าลัทธิศาสนาที่มีลักษณะแบ่งแยกรังเกียจเดียดฉันท์ผู้อื่นและบังคับศรัทธา ได้รับการยกขึ้นเป็นอุดมการณ์ของชาติ สังคมก็จะสูญเสียเสรีภาพในการนับถือศาสนา และอาจจะถึงกับเกิดการรบราฆ่าฟันกัน เพราะลัทธิศาสนาเป็นเหตุ

พระพุทธศาสนามีลักษณะที่จำเป็นข้อนี้แน่นอน คือมีความใจกว้าง ไม่แบ่งแยก ไม่จำกัดตัว ไม่บังคับศรัทธา แต่สนับสนุนเสรีภาพทางศาสนา โดยเฉพาะถือหลักเสรีภาพในการใช้ปัญญา ถ้าแม้ได้รับการยกขึ้นเป็นอุดมการณ์ของชาติก็ไม่เป็นเหตุให้กลายเป็นการได้ประโยชน์อย่างหนึ่ง แต่เป็นโทษอีกด้านหนึ่ง คือมิใช่จะมาช่วยแก้ปัญหาคความตกต่ำเสื่อมโทรมของสังคม แต่กลับทำให้กลุ่มคนในสังคมเบียดเบียนข่มเหงทำร้ายกัน

ในทางตรงข้าม เมื่อพระพุทธศาสนาเป็นอุดมการณ์ของชาติ กลับจะทำให้ลัทธิศาสนาต่างๆ ดำรงอยู่ได้ด้วยดี ทั้งในแง่ของบรรยากาศที่มีเสรีภาพในการนับถือ และในแง่ที่ได้รับความเอื้อเพื่อเกื้อกูล แทนที่จะได้อย่างหนึ่งเสียอย่างหนึ่ง ก็กลายเป็นได้สองชั้น พุทธศาสนามีลักษณะที่ว่าเป็นปรากฏให้เห็นชัด ไม่ว่าจะโดยหลักการก็ตาม หรือโดยประวัติศาสตร์ก็ตาม ขอให้ใช้ปัญญาตรวจสอบและพิจารณาด้วยใจเป็นธรรม ว่าเป็นความจริงตามที่ว่านี้หรือไม่

เป็นความจำเป็นที่สังคมทั้งหมดนี้จะต้องมีอุดมธรรมหรืออุดมการณ์ร่วมสักอย่างหนึ่ง ถ้าเรามีความคิดชัดและมั่นใจในความจำเป็นและประโยชน์แล้วก็ไม่ควรจะมีกัณฑ์อยู่สิ่งที่ควรกลัวไม่กลัว กลับไปกลัวสิ่งที่ไม่ควรกลัว เช่นกลัวว่า จะมีการแตกแยก กลัวอย่างนั้นอย่างนี้

สิ่งที่ควรกลัวก็คือสังคมที่จะเสื่อมโทรมที่จะไม่รู้จักพัฒนาที่ย่ำแย่มีแต่ปัญหาอย่างที่เป็นอยู่นี้ ที่พ่อแม่ชายลูกไปเป็นโสเภณี ที่คนติดเอดส์กันมากมาย ที่สถาบันต่างๆ ในสังคม ฟอนพะ ประชาชนหวังพึ่งไม่ได้ อย่างนี้ไม่กลัวหรือ สิ่งที่ควรกลัวไม่กลัว กลับไปกลัวต่อสิ่งที่เราจะเอามาใช้แก้ปัญหา แล้วไม่เอาสิ่งที่เราจะแก้ปัญหามาใช้ จะว่าสังคมไทยนี้มีมิชฌาภิภูมิจึงหรือเปล่า

เพราะฉะนั้นจะต้องคิดกันอย่างจริงจังในเรื่องตัวสิ่งที่จะใช้แก้ปัญหา จริงใหม่ที่ว่าจะต้องมีอะไรที่เป็นอุดมการณ์ของสังคม ที่ว่าจะต้องมีจุดหมายสูงสุดของชีวิตและสังคม ถ้าจำเป็นแล้วก็ต้องคิดกันให้ชัด เมื่อคิดได้แล้ว ถ้าจะมีปัญหาที่เป็นห่วงกันอยู่บ้าง เช่น ความแตกแยกแบ่งพวก หรือการบีบคั้นกัน ก็เห็นชัดอยู่แล้วว่า เรื่องนี้ไม่เป็นปัญหาในกรณีของพระพุทธศาสนา

เพราะฉะนั้น จึงขอให้คิดกันให้ชัดว่าที่พูดมานี้ เป็นจริงหรือไม่ ถ้าไม่ยอมแก้ปัญหาเพราะกลัวกลัวสิ่งที่จะเอามาใช้แก้ปัญหา ก็ต้องพูดว่ากลัวสิ่งที่ไม่ควรกลัว ส่วนสิ่งที่ควรกลัวคือปัญหาความเสื่อมโทรมของสังคม กลับไม่กลัว นี่เราเป็นอะไรกัน

ควรพูดย้ำไว้อีกครั้งหนึ่งว่า สำหรับพระพุทธศาสนานั้น การพิจารณาว่าควรบัญญัติให้เป็นศาสนาประจำชาติหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเหตุผลอย่างอื่น ไม่ใช่เหตุผลเกี่ยวกับการกลัวความแตกแยก หรือกลัวชาวพุทธจะไปบีบคั้นข่มเหงผู้อื่น เพราะในแง่นี้ผลจะกลับตรงข้าม กลายเป็นว่า ถ้าพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จะกลับเป็นการช่วยสร้างความอยู่รอดปลอดภัยให้แก่ลัทธิศาสนาอื่นด้วยซ้ำ ถ้ายังจะยกเหตุผลเกี่ยวกับการกลัวความแตกแยกบีบคั้นทางศาสนา

มาเป็นข้อถกเถียงในกรณีนี้ จะกลายเป็นการแสดงถึงการขาดความรู้ในเรื่องศาสนา และความรู้จักพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านหลักการ และในด้านประวัติศาสตร์ ความกลัวแรงนี้ ควรตัดไปได้เลย ควรจะพิจารณาเหตุผลอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์

สังคมไทย เลื่อนลอยกันต่อไป หรือเด็ดเดี่ยวด้วยจิตสำนึกที่จะแก้ไข

เอาตามที่ได้พูดแล้วว่า ไม่สนใจเรื่องการบัญญัติพระพุทธรูปศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติหรือไม่ แต่สนใจว่าจะเอาพุทธรูปศาสนามาใช้แก้ปัญหาและสร้างสรรค์สังคมไทยของเราได้อย่างไร แต่ปัญหามันโยงเข้ามาว่า ในการที่จะแก้ปัญหาของสังคมและสร้างสรรค์ประเทศชาตินั้น ถ้าจะทำให้สำเร็จ จะต้องมีย่ออะไรอย่างหนึ่งที่ยึดเป็นอุดมการณ์สูงสุด หรือจะต้องเอาอะไรสักอย่างมาเป็นอุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคม เรื่องก็เลยมาพันกันตรงนี้

ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า เอาตามไม่สนใจเรื่องการบัญญัติพระพุทธรูปศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติหรือไม่ จุดที่สนใจก็คือว่า จะเอาพุทธรูปศาสนามาใช้แก้ปัญหาของสังคมและสร้างสรรค์ประเทศชาตินี้อย่างไร แต่แล้วปัญหามันโยงไป

สู่อีกปัญหาหนึ่งว่า ในการที่จะแก้ปัญหาสังคมและสร้างสรรค์ประเทศชาติได้อย่างนั้น มันกลายเป็นเรื่องจำเป็นที่ว่าเราจะต้องมีย่ออะไรสักอย่างหนึ่งมาเป็นอุดมการณ์ที่รวมความคิดจิตใจของคนในชาติ และเป็นอุดมธรรมที่จะมานำจิตสำนึกของสังคมนี้ เราจึงจะสามารถแก้ปัญหาของสังคมและนำชาติให้ก้าวหน้าออกงามไปได้สำเร็จ

ถ้าเราจะต้องบัญญัติเอาพระพุทธรูปศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติก็น่าจะทำด้วยเหตุผลนี้ เพราะมันเป็นความจำเป็น ไม่มีทางอื่น ถ้าขึ้นปล่อยอยู่อย่างนี้ สังคมไทยจะเสื่อมโทรมและต่ำทรามลงไปตามลำดับ แล้วมีทางอื่นใหม่ที่จะแก้ปัญหา ฉะนั้น ในตอนนี้ จะขอตั้งเป็นคำถาม ๒ ข้อ ให้ช่วยกันตอบ และขอให้ตอบโดยใช้ปัญญา ด้วยความคิดพิจารณา และด้วยความเป็นกลางที่มีใจไม่เอนเอียง

ข้อที่ ๑ ถามว่า จำเป็นไหม และถึงเวลาหรือยัง ที่ชาติไทยสังคมไทยนี้จะต้องมีอุดมการณ์สูงสุดที่รวมความคิดจิตใจของคนในชาติ และจะต้องมีสิ่งๆ ที่เรียกว่าอุดมธรรมนำจิตสำนึกของชีวิตและสังคม เราจะต้องมีสิ่งนี้หรือยัง หรือจะอยู่กันไปวันๆ เรื่อยๆ เปื่อยๆ ไปอย่างนี้ ปล่อยให้ปัญหาความเลวร้ายต่างๆ รุมล้อมรุกไล่สังคมต่อไป และปล่อยชีวิตปล่อยสังคมไปตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่เราตามมา

อย่างไม่รู้ไม่เข้าใจถึงนั้น

ข้อที่ ๒ ถามว่า ถ้าจำเป็นและถึงเวลาที่จะต้องมี อะไรเหมาะสมที่สุดที่จะมาเป็นอุดมการณ์สูงสุด และเป็นอุดมธรรมที่จะนำจิตสำนึกของสังคมนี้ ด้วยเหตุผลและปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่กล่าวมานั้น

อันนี้ขอตั้งเป็นคำถาม และขอให้ตอบด้วยใจบริสุทธิ์ ยุติธรรม โดยมีใจเป็นกลาง และโดยใช้ปัญญาจริงๆ

ทีนี้ ขอถามคำถามย่อย ที่สืบเนื่องจากคำถามใหญ่นั้นต่อไปอีกว่า

๑. อุดมการณ์อะไรที่คนไทยยึดถือแล้วจะช่วยให้ประเทศไทยนี้มีอะไรที่จะให้แก่ชาวโลก ที่จะช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมของโลก และทำให้คนไทยนี้มีความเป็นผู้นำได้บ้าง คือมีอะไรที่จะให้แก่ผู้อื่น ไม่ใช่จะเป็นผู้รับอย่างเดียว

๒. อุดมการณ์อะไรที่เรายึดถือแล้วจะได้ผลในทางสร้างสรรค์ พร้อมทั้งไม่กดขี่บีบบังคับใครอื่นด้วย

อุดมการณ์หลายอย่างถ้ายึดถือขึ้นมาแล้วจะทำให้เกิดการบีบบังคับเบียดเบียนผู้อื่น แต่ในโลกนี้ ขอให้คิดกัน ถ้ามั้งโลกเลย ขอให้ตอบด้วยใจเป็นธรรม และด้วยปัญญาพิจารณาให้ชัดเจนว่า อุดมการณ์ที่ยึดถือแล้วจะไม่เป็นเหตุให้เกิดการเบียดเบียนบีบบังคับชนกลุ่มอื่นเลย และมีทางที่จะ

เกือกลงด้วย อย่างน้อยเป็นอุดมการณ์ที่เปิดช่องให้มีการเบียดเบียนบีบบังคับผู้อื่นได้น้อยที่สุด หรือยากเหลือเกินที่จะไปเบียดเบียนใครได้ เพราะไม่มีคำสอนหรือหลักการที่จะยกขึ้นมาเป็นข้ออ้างให้ทำอย่างนั้นได้ อุดมการณ์อะไรที่ยึดถือแล้วจะเกิดผลอย่างนี้

ขอถามไว้เท่านี้ รวมความว่าเป็นคำถามใหญ่ ๒ ข้อ และคำถามย่อย ๒ ข้อ

อาตมภาพมาพูดวันนี้ ได้บอกแล้วว่าเป็นกลาง และไม่ได้อสนใจในการรณรงค์ แต่สนใจในเรื่องที่ว่า

๑. ทำอย่างไรเราจึงจะเอาพุทธศาสนามาช่วยแก้ปัญหาของสังคมประเทศชาติตลอดจนของโลกทั้งหมดให้ได้ผล พร้อมกับที่มองว่า สังคมไทยของเรามีปัญหาอะไร และมีความเสื่อมโทรมอย่างไรบ้าง

๒. ได้คิดเห็นแล้วว่าถึงเวลาแล้วที่จะต้องแก้ปัญหากันอย่างจริงจัง และเมื่อถึงเวลาสำคัญอย่างนี้คนไทยเรากลับไม่มีความชัดเจน มีแต่ความพว่มา้วสับสน แล้วก็พูดอะไรกันไปต่างๆ ที่ไม่ทำให้มีอะไรชัดเจนขึ้นมาสักอย่าง มีแต่ทำให้พว่มา้วสับสนยิ่งขึ้น แล้วก็กลัวในสิ่งที่ไม่ควรกลัวอย่างที่ว่าเมื่อก็อะไรที่เป็นปัญหา อะไรที่ควรเอามาใช้แก้ปัญหา ซึ่งควรจะพูดกันให้ชัดเจนก็ไม่กล้าพูด กลัวทางโน้นกลัวทางนี้ ก็พูด

กันมาให้มันชัดเจนสิ แล้วถ้ามันเป็นสิ่งที่จำเป็น มันดีจริงๆ เราก็เอามาใช้มาปฏิบัติกัน มีปัญหาพวงมาเล็กๆ น้อยๆ มีทางออกได้ ไม่ตัน ก็เดินหน้าไป ไม่มีวัชวันไหว ฉะนั้นควรจะมีความชัดเจนในเรื่องนี้สักที

แม้แต่ที่ว่ารักชาติ ความคิดก็พรั่มัวต่อตัน รักสำหรับไว้ทะเลาะกัน ไม่มีความหมาย

ในเมื่อชาวพุทธเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศชาติ ถ้าคนส่วนใหญ่พรั่มัวสับสน สังคมจะเดินหน้าไปดีได้อย่างไร อยาปล่อยสังคมไทยให้พรั่มัวอยู่อย่างนี้ จะเอาอย่างไร ก็ให้จริงสักอย่าง

อادمภาพต้องขออภัยด้วยที่ไปอ่านเหตุผลในการที่จะบัญญัติพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังที่ปรากฏในเอกสารการประชุมที่ถวายเป็นไปแล้ว ก็ไม่ค่อยเห็นด้วย ต้องขออภัยท่านผู้ร่างด้วยว่าอย่าถือสากัน จะขอนำมาอ่านไว้หน่อย มีดังนี้

“...ยังมีคนไทยอีกหลายคน รวมทั้งคนไทยที่เป็นชาวพุทธที่มีความรู้และตำแหน่งสูง ไม่ยอมพูดว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ...จึงมีความจำเป็นที่จะต้องบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญให้แน่ชัดว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ”

เรามีเหตุผลแค่นี้หรือ ที่จะเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เพื่อให้คนทุกคนต้องพูดอย่างนี้ หรือ แม้แต่ตอนท้ายก็จะพูดในทำนองเดียวกัน ในตอนว่าด้วยผลที่คาดว่าจะได้รับ ก็บอกว่า

“...เป็นการยอมรับทั้งทางพฤตินัยและนิตินัย

ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย จะได้ไม่เกิดความลังเล ความคลางแคลงใจ และการโต้เถียงกันว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยจริงหรือไม่...”

อادمภาพว่าแค่นี้มันไม่น่าจะเป็นเหตุผลเลย และไม่น่าจะมาหวังผลเพียงแค่นี้เลย อย่างที่กล่าวแล้วว่า พระพุทธศาสนาไม่ใช่มีเพื่อตัวเอง ถ้าจะทำเราไม่ได้ทำเพื่อพระพุทธศาสนาจะ เราจะต้องมีความคิดว่า ที่ทำนี้เราทำเพื่อสังคมไทยและเพื่อมนุษยชาติ เราจะเอาพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อช่วยแก้ปัญหาสังคมที่มันเสื่อมโทรมอยู่อย่างนี้ และเพื่อสร้างสรรค์สังคมประเทศชาติ ให้เจริญงอกงามไปในทางที่ถูกที่ดี และไม่ใช้แค่ประเทศไทยหรือสังคมไทยเท่านั้น แต่เราทำเพื่อจะได้ช่วยแก้ปัญหาของโลก เราจะได้เอาสิ่งที่มีอยู่มาให้มาช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมของมวลมนุษย์ด้วย อันนี้เป็นจุดหมายที่แท้จริง

พุทธศาสนา การบัญญัติให้พระพุทธรูปเป็นศาสนาประจำชาติ ก็ถึงเวลาที่สมควร

แต่ก็ต้องย้อนกลับมาถามท่านผู้นำชาวพุทธทั้งหลาย คือพวกเรากันเองนี้ว่า ชาวพุทธมีความชัดเจนแน่แล้วหรือ ในอุดมการณ์ของพระพุทธรูป และพร้อมแล้วหรือที่จะนำเสนออุดมธรรมของพระพุทธรูป ที่จะมาเป็นแกนนำในการแก้ปัญหาของสังคมไทย และสร้างสรรค์อารยธรรมของมนุษยชาติ

อาตมภาพได้พูดมาเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ขออนุโมทนาทุกท่าน ซึ่งอาตมภาพขอถือว่าเป็นชาวพุทธที่เป็นผู้นำ ซึ่งมีความรับผิดชอบต่อพระพุทธรูป และสังคมไทยส่วนรวม ตลอดจนประโยชน์สุขของมนุษยชาติทั้งหมด อาตมภาพเข้าใจว่าทุกท่านมีเจตนาดี เป็นกุศลเจตนา เพราะฉะนั้น เราคงจะได้มาช่วยกันในการที่จะแก้ปัญหาของสังคมไทย และสร้างสรรค์สังคมนี้ให้เจริญก้าวหน้าไปสู่สันติสุข และช่วยกันทำให้โลกนี้เป็นโลกแห่งความร่มเย็นเป็นสุขด้วย

ขอให้ทุกท่านที่มีกุศลเจตนานี้จงประสบแต่จตุรพิธพรชัย ด้วยอานุภาพคุณพระรัตนตรัย จงมีความร่มเย็นเป็นสุข เจริญอกงามในธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยทั่วกันทุกท่าน ตลอดกาลนาน

ประวัติ

ของ

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) อายุ ๕๕ ปี พรรษา ๓๓ เกิดเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๔๙๑ ที่อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี บรรพชาเมื่อ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๙๔ สอบเปรียญธรรม ๙ ประโยคได้ขณะยังเป็นสามเณร จึงได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้อุปสมบท ในฐานะนาคหลวง ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๐๔

สอบได้ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๑) จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อ ๒๕๐๕ และสอบได้วิชาชุดครู พ.ม. เมื่อ ๒๕๐๖

ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากสถาบันการศึกษา ๗ สถาบัน ดังนี้

- ๑) ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕
- ๒) ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญา) จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๒๙
- ๓) ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาหลักสูตรและการสอน) จากมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๓๐

- ๔) ปรินญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ศึกษาศาสตร์-การสอน) จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๐
- ๕) ปรินญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๑
- ๖) ปรินญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาภาษาศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๓๒
- ๗) ปรินญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญาการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. ๒๕๓๓

ได้รับพระราชทานโล่รางวัล ‘มหิดลวราวุธ’ พ.ศ. ๒๕๓๒
 ได้รับรางวัลกิตติคุณสัมพันธ์ ‘สังข์เงิน’ สาขาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประจำปี ๒๕๓๓

เคยดำรงตำแหน่งรองเลขาธิการมหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๗

และเป็นเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙

งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมปิฎกปรากฏในหลายลักษณะ ทั้งในด้านการสอน การบรรยาย การปาฐกถา การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแสดงพระธรรมเทศนา ท่านได้รับอาราธนาไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ มหา

วิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศหลายครั้ง อาทิ University Museum, University of Pennsylvania ใน พ.ศ. ๒๕๑๕ Swarthmore College, Pennsylvania ใน พ.ศ. ๒๕๑๙ และ Harvard University ใน พ.ศ. ๒๕๒๔ และเป็นพระสงฆ์ไทยที่ได้รับการระบุดาราณาแสดงปาฐกถาในที่ประชุมนานาชาติ ซึ่งจัดขึ้นภายในประเทศตามวาระสำคัญต่างๆ หลายครั้ง เช่น ปาฐกถาในการประชุม The International Conference on Higher Education and the Promotion of Peace เรื่อง Buddhism and Peace ซึ่งจัดขึ้นที่โรงแรมเอเชีย กรุงเทพฯ เมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๒๙ บรรยายในการประชุม Buddhistic Knowledge Exchange Programme in Honour of His Majesty the King of Thailand เรื่อง Identity of Buddhism ซึ่งจัดโดยองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พสล.) เมื่อ ๙ พฤษภาคม ๒๕๓๐ ปาฐกถาในการประชุม The Sixth Asian Workshop on Child and Adolescent Development เรื่อง Influence of Western & Asian Thought on Human Culture Development เมื่อ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๓๓ ได้รับนิมนต์ให้จัดทำสารบรรยายสำคัญ เรื่อง A Buddhist Solution for the Twenty-first Century ในการประชุมสภาศาสนาโลก (Parliament of the World's Religions) ณ นครชิคาโก สหรัฐอเมริกา เมื่อ ๔ กันยายน ๒๕๓๖

งานนิพนธ์ของพระธรรมปิฎก ในลักษณะตำรา เอกสารทางวิชาการ และหนังสืออธิบายธรรมต่างๆ ไป เป็นที่รู้จักแพร่หลายในวงวิชาการ มีจำนวนมากกว่า ๑๕๕ เรื่อง เช่น พุทธธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลศัพท์ ธรรมานุญชีวิต Foundations

of Buddhist Social Ethics การศึกษาของคณะสงฆ์: ปัญหาที่รอ
ทางออก Thai Buddhism in the Buddhist World การศึกษาที่
สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย ทางสายอิสรภาพของการศึกษา
ไทย Buddhist Economics พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของ
วิทยาศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ พระธรรมปิฎกได้รับนิมนต์เป็น
ที่ปรึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดล ในการสร้างพระไตรปิฎกฉบับ
คอมพิวเตอร์สำเร็จสมบูรณ์เป็นฉบับแรกของโลก ทำให้การศึกษา
ค้นคว้าหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกรวด
เร็ว และถูกต้องแม่นยำ

ศรัทธาธรรมและศรัทธาธรรม ศรัทธาธรรมและปัญหาการศึกษา